

Platsens själ och tingens berättelser

Framtida museiverksamhet i Lindesberg

”Har du läst om kamelerna i Linde? Har du läst om reportern som friade till Gustaf Fröding, om den norske poeten på Finnåker eller Stråssas okände författare? Har du gått till Bromsjöbodar eller sökt dig till Kungsvägen i Fellingsbro, där Linné kom åkande? Följ med på vandring mellan ord och orter, cykla mellan människor och tider, paddla mellan yta och djup. Bilden av vårt landskap fördjupas när vi möter dem som levt och skrivit där. Berättelser får liv när vi ser deras platser.”

Citat ur boken *I Linde och trakterna däromkring skrivs det mycket vackert – litteraturer till Yxe, Lindesberg, Siggebohyttan, Usken, Råsvälen, Storå, Stråssa, Ramsberg, Rockhammar, Frövi och Fellingsbro.*
Av Clas Thor, Astrid Lindén och Jan-Peter Lahall

Ana Durán
Museiutredare
Kulturenheten
Tillväxtförvaltningen
Lindesberg Kommun
December 2015, något uppdaterad i januari 2016
(De foton som förekommer i dokumentet är tagna av Ana Durán)

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING OCH FÖRSLAG 4

Paket 1: Förslag till konkret handlingsplan på kort sikt 5

Paket 2: Förslag till konkret handlingsplan på lång sikt 6

Paket 3: Förslag till strategisk handlingsplan 7

INLEDNING 8

BAKGRUND OCH FRAMTID 9

Lindesbergs museum och det kulturhistoriska arkivet 9

Lindesbergs museums föremålssamlingar 10

Lindesbergs kulturhistoriska arkivs samlingar 11

Allmänt om kulturarvsverksamhet 12

Den kommunala kulturarvsverksamheten i Lindesberg 12

Bergslagshistoriskt museum och byggnadsminnet Stripa gruva 14

Cultural Planning 14

Kulturmiljöernas roll i samhällsplaneringen 15

Civilsamhällets roll för kulturarvet och kulturmiljön 16

Övriga museer och kulturarv i Lindesberg – några exempel 17

OMVÄRLDSBEVAKNING 20

Kommuner och regioner 20

Svenska ICOM 22

Riksförbundet Sveriges Museer 23

Museiutredningen och Kulturdepartementet 24

REFERENSER 24

Personer och organisationer 25

Skrifter 27

BILAGOR (*opaginerade*)

Bilaga 1: Utredningsdirektiv (2 sidor, källa: Lindesbergs kommun)

Bilaga 2: Beslut om utredning (2 sidor, källa: Lindesbergs kommun)

Bilaga 3: Uppslagsord om kulturarvet (4 sidor)

Bilaga 4: Riktlinjer för museimagasin (1 sida, källa: Riksantikvarieämbetet)

Bilaga 5: Enkätformulär (3 sidor)

Platsens själ och tingens berättelser

Framtida museiverksamhet i Lindesberg

SAMMANFATTNING OCH FÖRSLAG

I enlighet med uppdragsdirektivet har jag genomfört en översyn av den museiverksamhet som bedrivs och har bedrivits inom Lindesbergs kommun. I uppdraget har ingått att titta på museiverksamhet både i kommunal och ideell regi. Samverkan och samband med regionala och statliga uppdrag och initiativ som påverkar dessa verksamheter har också studerats.

Redan i ett tidigt skede av utredningen visade sig museifrågorna i Lindesberg vara mycket komplexa (vilket också var skälet till att en utredning ansågs nödvändig). Snart upptäckte jag även att museiverksamheten sedan många år inte haft någon tydlig inriktning eller målsättning. Den ingick inte heller som ett naturligt kulturhistoriskt inslag i en samhällelig kontext och kommunen saknade planer och strategier när det gällde kulturarvet, både för Lindesbergs tätort och för kommunen som helhet.

Jag fann det problematiskt att ge handfasta råd om hur den framtida museiverksamheten skulle se ut, när det inte finns någon kulturarvsstrategi att ta avstamp från. I samråd med kulturchef Kristina Öster fortsatte jag mitt arbete på ett sätt som innebar att jag kunde ta ett större grepp om uppdraget i avsikt att lyfta fram kulturarvet i Lindesberg och visa att museiverksamhet är en av flera vägar att arbeta med kulturarvet. I utredningen kommer därför begreppet *kulturarv* att vara utgångspunkten för så gott som alla resonemang och överväganden.

Jag ger ett par långtgående förslag om hur den framtida museiverksamheten ska kunna se ut. De mer exakta vägvalen avgörs när kommunen har bestämt vilka mål och riktlinjer man vill ha för hela kulturarvsverksamheten.

De första två förslagsområdena består av *konkreta* steg som kommunen kan ta med de saker som jag finner mest angeläget att komma igång med. Det tredje och sista förslagsområdet gäller det mer övergripande strategiska arbetet med kulturarvet i kommunen.

Jag har delat upp mina förslag i tre paket.

Det första paketet innehåller vad som enligt min mening behöver göras för att kunna reda ut problem, lösa upp knutar, minska konflikter, spara resurser och inte minst viktigt, för att inte tappa taget om den kulturarvsverksamhet som kommunen hur som helst ändå måste bedriva här och nu – vare sig man har ett särskilt museum eller ej. Paketet innehåller fyra konkreta förslag till vad man kan börja göra omedelbart.

Det andra paketet innehåller konkreta förslag till två helt nya projekt, som jag tror skulle vara till stor nytta för hela Lindesbergs kommun och för kommunens medborgare och besökare. *Det första* är ett Bergslagshistoriskt museum, som ska fungera som en byggsten för den fortsatta utvecklingen av byggnadsminnet Stripa gruva. *Det andra* är ett slags folkets hus eller medborgarhus, där biblioteket samsas med föreläsnings- och grupprum, utställningsrum, forskarrum, kulturarvsrum, arkiv- och föremålsmagasin, butik samt café och bar. Jag tror att det är strategiskt viktiga projekt, som skulle bidra till kommunens attraktionskraft och medborgarnas känsla av samhörighet över ortsgränser, åldersgränser och intressegränser. Det kräver mod, vilja, tid, eftertanke, samråd och samtal. Samråd och samtal som ska föras inom kommunen, med civilsamhället i kommunen, Länsstyrelsen, Länsmuseet och Region Örebro.

Det tredje paketet innehåller två uppdrag till kommunen. *Det ena* är att man behöver ta fram riktlinjer och mål för kulturarvet. I en kommuns kulturarvsorganisation ryms vanligtvis museiverksamhet, arkiv, bibliotek samt frågorna för kulturmiljön, naturmiljön och kulturminnen. *Det andra* är att kommunen, enligt min mening, borde arbeta med *Cultural Planning* som metod för samhällsutveckling, i vilket kulturarvet har en mycket viktig roll. Jag tror att det, liksom i det förra paketet, är strategiskt viktigt att arbeta med dessa två uppdrag. Det skulle bidra till kommunens attraktionskraft och utveckling. Det skulle på samma sätt locka både till nyinflyttning och till nyetableringar och bidra till medborgarnas känsla av samhörighet. Det kräver också mod, vilja, tid, eftertanke, samråd och samtal. Men det kommer att betala sig.

Paket 1

Förslag till konkret handlingsplan på kort sikt

- **FÖRSLAG 1:** Lindesbergs museums föremål och eventuella arkivhandlingar, som för närvarande befinner sig i Stripa gruva, Lokstallarna i Kloten och eventuellt andra utrymmen, flyttas snarast möjligt till lager- och arbetslokaler som finns i kommunens eget lokalbestånd. Dessa lokaler kommer möjligen inte att erbjuda optimal magasins- och arkivförvaring för långsiktig förvaring, men de ger tillräckliga betingelser för att en ordentlig inventering och gallring ska kunna ske. Extraresurser för att genomföra denna aktivitet måste troligtvis tillföras Kulturenheten.

Skäl: Samlingarna förvaras för närvarande inte i ändamålsenliga lokaler. I Stripa gruva är deras nuvarande placering hindrande för den utvecklingsverksamhet som måste komma igång där. Inventering och gallring av beståndet måste göras, eftersom samlingarnas inriktning och omfattning har uppnått en ohanterlig nivå.

Mål: Att få ett samlingsbestånd som kommunen har kontroll över, både vad gäller beståndets skick, tillväxt och inriktning. Kommunens samlingsbestånd avspeglar den kulturarvspolitiska inriktning som kommunen väljer.

- **FÖRSLAG 2:** Den publika kulturhistoriska och museala verksamheten i kommunen ska åter komma igång. Det gäller såväl pedagogik som utställningar. Samarbete med övrig kommunal verksamhet och med andra organisationer är önskvärt. Verksamheten ska äga rum i lokaler, som har hög säkerhet avseende bemanning, försäkringar, stöld- och brandskydd. Lokalerna ska vara öppna och tillgängliga för allmänheten.
- Skäl:** Det är viktigt att man inte tappar tempo i att ge såväl barn som vuxna kunskap om sin bygds historia, att lära dem läsa stads- och kulturmiljölandskap samt att ge dem möjlighet

att inspireras av människor som verkat och levt före oss. Det är också viktigt att spegla historien i samtidens ljus och händelser – och tvärtom. Den tekniska utvecklingen, globaliseringen och individualiseringen är trender och utmaningar i dagens samhälle som manifesterar sig i ständigt nya konstnärliga gestaltningar och smarta specialdesignade uppfinningar, medan den samtidshistoria som pågår inte sällan ter sig både brutal och obegriplig. Det är en viktig roll som kulturarvet har – att här och nu kunna ge sammanhang och perspektiv.

Mål: Kulturarvsverksamheten ska vara relevant för dagens människor och förmedla kunskap om demokrati, händelser, traditioner, individer och platser.

- **FÖRSLAG 3:** Ansvar för koordinering och expertis inom kulturarvet ska även framdeles ligga på Tillväxtförvaltningens kulturenhet.
Skäl: Med funktionerna arkivarie och museipedagog har kulturenheten redan den baskompetens inom kulturhistoria, museipedagogik, arkiv- och samlingsförvaltning, etc. som behövs för att arbeta med kulturarvet. För att kunna utveckla kulturarvsverksamheten mot nya samarbeten, nya utställningar samt andra utåtriktade projekt och gestaltningar är min bedömning att kulturenheten troligen behöver tillföras ny kompetens.
- **Mål:** Kulturenheten ska kunna planera och genomföra aktiviteter inom kulturarvet, fungera som stöd och rådgivare för övrig kulturarvsverksamhet som bedrivs i kommunen, samt vara stöd och remissinstans i kulturarvsfrågor där kommunens övriga politikområden har ett handläggningsansvar.
- **FÖRSLAG 4:** Kommunen bör avsätta resurser för att kunna delta med engagemang och kunskap för övrig kulturarvsverksamhet som bedrivs inom kommunens gränser.
Skäl: Inom kommunen bedrivs ett engagerat och kvalificerat kulturarvsarbete, dels helt ideellt, dels av regionala samhällsliga organisationer som Länsmuseum. Dessutom får verksamheterna olika former av stöd från Länsstyrelsen i Örebro län, Länsmuseum, Örebroregionen och även kommunen. Det finns också verksamheter där kommunen har ett ägande (lokaler, förvaltning etc.).
Mål: Kommunen bör på ett aktivt sätt över tid kunna säkerställa att Lindesbergs kommuns planer och strategier för kulturarvet tas tillvara på rätt sätt och kommer alla till del.

Paket 2

Förslag till konkret handlingsplan på lång sikt

- **FÖRSLAG 1:** Ett Bergslagshistoriskt museum skapas vid Stripa gruva. Museet ska ingå som en byggsten i den fortsatta utvecklingen av byggnadsminnet Stripa gruva. Stripa Gruva behöver resurser för att tillskapa museet och för att ta hand om maskiner och redskap som ingår i anläggningen, samt alla reservdelar som finns i förrådet i gruvstugan. Dessa behöver inventeras och registreras, vilket också kräver resurser. Förutom att samarbeta med Länsstyrelsen måste nya samverkansmöjligheter för drift och finansiering utforskas.
Skäl: Stripa gruva är byggnadsminne sedan 2006 och en unikt välbevarad gruvmiljö, med en historia som är avläsbar i landskapet. Gruvmiljön i Stripa vittnar om Bergslagens betydelse för det svenska välfärdssamhällets uppbyggnad under 1900-talet. Kvarvarande byggnader är främst från gruvans glansperiod; tiden från omkring 1930 till nedläggningen

1977, vilket sammanfaller med den högindustriella perioden i svensk samhällshistoria. Ingen annan gruvanläggning från den här perioden kan uppvisa en sådan bevarad helhetsmiljö med gruvhål, underjordsgruvor, gruvlave, anrikningsverk, transportbanor, gruvstuga, etc. Stora delar av den maskinella utrustningen finns kvar och bidrar till det kulturhistoriska värdet. I Stripa finns dessutom samhälls- och socialhistorisk kontext genom bostäder, gruvpensionat, handelsbod, Folkets hus och annat. För att hålla byggnadsminnet intakt måste man förvalta, utveckla det och fylla platsen med liv och verksamheter.

Mål: Stripa gruva ska bli ett attraktivt besöksmål, där ett brett utbud av kvalitativ kunskapsförmedling och spännande upplevelser paras med varsamhet och hänsyn till att anläggningen är ett byggnadsminne.

- **FÖRSLAG 2:** Ett nytt slags folkets hus eller medborgarhus byggs upp centralt i Lindesbergs tätort på en plats dit man lätt kan komma med buss och tåg och från alla delar av Lindesbergs kommun. I huset ska ett nytt bibliotek samsas med föreläsnings- och grupprum, utställningsrum, forskarrum, kulturarvsrum, arkiv- och föremålsmagasin, butik samt café och bar.

Skäl: Lindesberg behöver en plats som kan förena alla kommunens geografiska delar, en plats där kommunens samtliga natur-, kultur- och fritidsvärden kan göras synliga.

Mål: Huset ska bli en mötesplats och ett demokratiskt rum för alla åldrar och intressen, dit människor kan komma för gemenskap, kunskap och upplevelser.

Paket 3

Förslag till strategisk handlingsplan

- **FÖRSLAG 1:** Begreppet *kulturarv* införs som ett nytt politikområde i Lindesberg. På samma sätt som planer och strategier redan tas fram av Tillväxtförvaltningens kulturenhet för bibliotekets verksamhet och allmänskulturen, ska planer och strategier tas fram när det gäller kulturarvet. Det inbegriper planer och strategier för samlingsbeståndens förvaltning och tillväxt.

Skäl: Det är viktigt för Lindesberg att positionera och kraftsamla sina resurser kring det kulturarv kommunen har inom sina gränser idag och förbättra hur man arbetar med kulturarvet i det dagliga på alla politikområden. Då kan en god förvaltning och utveckling uppnås till glädje och nytta såväl för oss som lever idag som för kommande generationer.

Mål: Kommunen ska få mål och inriktning för kulturarvet. Kulturarvet blir ett självklart verktyg för kunskap, demokrati och hållbar utveckling i Lindesberg, liksom för tillväxt, regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning.

- **FÖRSLAG 2:** *Cultural Planning* införs som metod för samhällsplanering och samhällsutveckling. Lindesberg står i likhet med många andra kommuner, såväl i Sverige som i världen, inför stora samhällsutmaningar. Metoden används för att genom medborgardeltagande demokratiskt kartlägga platsers kulturella kvaliteter och samhälleliga utvecklingsmöjligheter.

Skäl: Sättet att arbeta med Cultural Planning ger en helhetsbild av ett samhälle med livskvalitet och utvecklingspotential, när det gäller näringsliv, kultur, fritid och hållbara resurser. Processen innebär ett långsiktigt arbete, som inkluderar medborgarna i

planeringen. Samtidigt bidrar metoden till att förändringar blir ordentligt genomlysta, genomarbetade och förankrade redan på vägen fram till konkreta handlingsplaner.

Mål: Genom långsiktigt arbete och lokalt engagemang uppnås en samsyn mellan medborgare och kommunledning i Lindesberg, när det gäller översiktsplanering och annat strategiskt visionsarbete.

INLEDNING

Bakgrunden till att denna utredning görs är att Lindesbergs Museum för närvarande är stängt, till följd av en serie beslut och händelsekedjor. I efterhand har några beslut kommit att ifrågasättas från olika håll och andra har helt omvärderats. Det hela ledde till att Tillväxtförvaltningen och kulturenheten önskade utreda den framtida museiverksamheten. Beslut togs av Tillväxtutskottet 2015-06-02, och direktivet finns i ett TU från Tillväxtförvaltningen daterat 2015-05-20. Utredningsdirektiv och beslut återfinns i bilagorna 1 och 2.

Som utredare har jag tagit avstamp i min egen mångåriga erfarenhet av arbete inom områdena bibliotek, arkiv, museer och kulturmiljö. Dessutom har jag erfarenheter av att arbeta som handläggare i stat och kommun i många år, både med övergripande samhällsliga frågor samt specifikt inom kultur och demokrati. Jag har hela tiden följt de förändrade villkor som museiverksamhet länge genomgått. Det är förändringar som även belyses i den statliga Museiutredningen, som lämnade sitt betänkande *Ny museipolitik* (SOU 2015:89) i oktober 2015 och där bl.a. förslaget om en ny museilag presenteras. En lag som, om den antas, kommer att gälla hela det *allmänna museiväsendet*, det vill säga alla offentligt styrda museer som har avlönad personal, oavsett om de har statlig, regional eller kommunal huvudman.

Jag har tagit del av mängder med handlingar som finns i museets kulturhistoriska arkiv, samt böcker och skrifter som också funnits hos Kulturenheten eller som jag fått tillgång till via de organisationer som jag har besökt. Se mer om detta under rubriken Referenser. Där finns även en lista över personer som jag träffat, samtalat med eller haft kontakt med via e-post, samt de organisationer som haft möjlighet att besvara en enkät som jag skickade till alla organisationer, som jag har kunnat nå med e-post och som verkar inom kulturarvsfältet i Lindesberg.

Min samlade bedömning är att det i Lindesberg behövs en kulturpolitisk fokusförskjutning när det gäller begreppet museiverksamhet, till det större begreppet *kulturarv* (i vilket bl.a. både museiverksamhet och arkiv ryms, se vidare bilaga 3 med rubriken Uppslagsord inom kulturarvet).

Det handlar om att få en kraft- och kompetenssamling kring det kulturarv Lindesberg har inom sina gränser idag, liksom hur man professionellt kan arbeta med det i det dagliga och förvalta det till kommande generationer.

Vidare föreslår jag att man pekar ut kulturarvet som ett strategiskt viktigt verktyg för demokrati och hållbar utveckling i Lindesberg. Kulturarvet kan också bli både verktyg och motor för tillväxt, regional konkurrenskraft, entreprenörskap, sysselsättning och fler invånare.

Avsikten är att lägga grunden för en tydligare kulturpolitisk målstyrning av kulturarvet och framför allt få en bättre förvaltning, en bättre planering och framförallt en utveckling av de verksamheter

som ingår i kulturarvet. Det kommer att möjliggöra fruktbara samarbeten inom och utom kommunen, med civilsamhället samt med andra myndigheter och organisationer.

För att åstadkomma detta krävs att Kulturenheten kan få vara den kvalificerade resurs i kommunen, som ansvarar för arkiv- och samlingsförvaltning, publik verksamhet i form av utställningar, visningar, lektioner, föreläsningar, samverkansprojekt med mera, samt ge möjlighet till forskning kring kulturarvet. I detta avseende ska Kulturenheten ha samma ansvar och fria ställning som övriga kunskapsinstitutioner i samhället har, när det gäller att förmedla expertkunskap och reflekterande förhållningssätt till historien, samtiden och omvärlden.

BAKGRUND OCH FRAMTID

Lindesbergs museum och det kulturhistoriska arkivet

Museets historia går tillbaka till 1907, då Bergslagernas Fornminnesförening bildades för att, enligt portalparagrafen i stadgarna från 1909, ”väcka intresse för och utbreda kännedom om lefnadssätt och förhållanden i Bergslagen under forna tider samt att för detta ändamål i Lindesberg sammanföra och öfverskådligt ordna redskap och andra föremål, som tillhört gångna generationers innebyggare i Bergslagerna, äfvensom annat af beskaffenhet att kunna bidra till angifna syfte och fördenskull är förtjänt att åt eftervärlden bevaras.”

Samlingarna bestod ursprungligen av donerade föremål, bilder och arkivhandlingar. Från början förvarades och visades samlingarna i en källarlokal i Tingshuset. Ekonomin var dålig och man började sälja av beståndet. Föreningen gick i konkurs och överlämnade vad som var kvar av sina samlingar till Lindesberg stad 1925. Museets namn ändrades till Lindesbergs stads museum, och samlingarna flyttades till en för ändamålet inredd del av Kristinaskolans vind. I slutet av 1930-talet bildades Lindes Fornminnesförening, som 1939 köpte tomten på Kvarngatan där Tellandska fastigheten låg (plus två granntomter), för att skapa en ”museigård för fornvård och berghistoria inom Linde Bergslag”. Föreningen förvärvade en stor mängd bergshistoriska föremål, och målet var att museet och samlingarna skulle vara på plats till stadens 300-års jubileum 1943.

I början av 1940-talet fanns alltså två museer, ett i Tellandska gården, Lindes Museum, och ett på Kristinaskolans vind, Lindesbergs stads museum. De två museerna slogs ihop några år senare, men staden behöll äganderätten till sina samlingar. Ekonomin för Lindes Fornminnesförenings museiverksamhet var besvärlig redan från start, och bidrag från kommunen krävdes för att hålla verksamheten flytande. Någon utveckling av museets verksamhet kunde egentligen aldrig ske. Museet bestod av tre delar: föremålssamlingen, boksamlingen och arkivet, som innehöll bilder och arkivhandlingar. Av ovanstående redogörelse förstår man att samlingarna då var uppdelade på två ägare. 1982 beslutade Lindes Fornminnesförening att överlåta både fastigheten och sin del av samlingarna till kommunen för en krona. Den basutställning som kom till vid 300-årsjubileet 1943 ersattes av en ny, som invigdes 1993 vid 350-årsjubileet.

Arkivets historia är minst lika komplicerad som museets. Den första tanken på ett arkiv väcktes på 1920-talet och handlade om att skapa ett bildarkiv. Det blev inom ramen för Lindesbergs bildningssällskap som arkivet grundades 1925. Även Lindes Fornminnesförening samlade bilder

och tog emot bilddonationer till museet. Bildningssällskapet upphörde och deras bildarkiv förvarades hos en privatperson, till dess att staden beslutade sig för att såväl inrätta ett eget bildarkiv som att överta Bildningssällskapets bildarkiv 1970. Lindes Fornminnesförening deponerade 1977 sitt arkiv till stadens bildarkiv. Med tiden kom arkivet att tillföras annat material än bilder. Det är därför som arkivet numera klassas som ett kulturhistoriskt arkiv. Arkivet fick så småningom en trygg plats i samband med att biblioteket fick nya lokaler 1982, i och med att ett arkiv med klimatanläggning då skapades i bibliotekets källare. Dessförinnan hade arkivet förvarats bl.a. i Tingshuset, Folkets Hus och bokmagasinet på Kristinavägen.

Som en röd tråd, i främst museets men även arkivets historia fram till idag, går problemen med lokaler och dålig ekonomi. Varken utställningslokaler eller magasinlokaler har varit optimala. Tellandska fastigheten var från början en privatbostad med många rum och var inte ämnad för museiverksamhet. Föremålen, och till en del även arkivhandlingarna, har fört en ambulering tillvaro ända till idag. Lokalerna liksom de övriga resurserna har varit otillräckliga, och personalbrist har varit en konstant faktor.

Från januari 2011 stängdes museet p.g.a. att det utdömts som offentlig lokal, och kommunen ville att huset åter skulle bli ett bostadshus. Redan 2009 fanns planer på att flytta museets verksamhet till Stripa, men man beslutade att det först kunde ske efter det att lokalerna anpassats för rätt förvaring av de över 10 000 föremål av olika slag som det handlade om (enligt de uppgifter som museets personal uppgav före flytten). Flytten av samlingarna till Stripa skedde till slut under 2011, trots att det inte gjorts några anpassningar alls av lokalerna. Det föremålsmagasin som museet förfogat över sedan 1980-talet i Strandskolans vind, fick också flyttas till Stripa eftersom kommunen skulle bygga om skolan till bostadshus. Allt fick dock inte plats i Stripa. Bland annat användes Lokstallet i Kloten, som sedan 90-talet hyrts av museet för förvaring av större museiföremål. Lokalerna där är dock ännu mindre lämpliga för förvaring av museiföremål än lokalerna i Stripa.

Någon museiutställning byggdes inte upp i Stripa, men museets personal skötte visningarna och de historiska arrangemangen. 2014 beslutades att både museets samlingar och personal skulle flytta tillbaka in till Lindesberg. Personalen flyttade, men samlingarna är i dagsläget fortfarande kvar, eftersom det inte har funnits någon lokal att flytta till.

Lindesbergs museums föremålssamlingar

I museets föremålsdatabas finns 2471 poster inregistrerade. Exakt hur många föremål det motsvarar framgår inte helt klart i databasen. Därtill kommer att mängder med föremål troligen inte är registrerade. Huvudparten av föremålen befinner sig som jag tidigare nämnt i Stripa, och resten, befinner sig huvudsakligen i Lokstallet i Kloten. I samband med flytten uppgav museets personal att det var ca 10 000 föremål som skulle flyttas. Allt som traditionellt ingår i en museisamling brukar man kalla för föremål, även om det skulle röra sig om vägmärken eller ett lusthus, föremål som faktiskt ingår i Lindesbergs museisamling. En stor del av samlingarna har ingen uppgift om härkomst (proveniens) eller ålder. En stor del av textilsamlingen är förtjänstfullt dokumenterad av en textillärare och konsthantverkare, Gull-Maj Broberg. Hon har inte bara gjort mycket noggranna beskrivningar av textilierna och dräkterna, hon har även fotodokumenterat

dem, skrivit sömnadsbeskrivningar och ritat mönster. Det är bara att skaffa ett lämpligt tyg, klippa till tyget efter ett av mönstren och sy sig t.ex. en egen bergsmansrock.

Föremålsbeståndet kan kategorivis presenteras enligt följande:

- Bergshistoriska föremål (bessman, gjutgoods, malmprover, modeller, målkärl, redskap, spjut, stenyxor, tackjärn, vagnar, verktyg, vågar m.m.)
- Bostadsföremål (husgeråd, klockor, manglar, möbler, ostkar, redskap, spinnrockar, verktyg m.m.)
- Herrskapsmöbler och -inredning (från bl.a. Kåfalla herrgård)
- Jordbruks- och trädgårdsföremål (plogar, spadar, såll, yxor m.m.)
- Kyrklig inredning (bänkar, predikstol, m.m. från den rivna Metodistkyrkan i Lindesberg)
- Konst (över 200 tavlor)
- Körredskap och åkdon
- Mineralsamlingar (Oswald Bindlers, Henry Wibergs, Axel Lekbergs, Minpro:s och museets egna samlingar)
- Mynt och medaljer
- Textilier (dräkter, fanor, mössor, textilier m.m. totalt ca 250 föremål)
- Tryckeriutrustning (sättnmaskin, tryckpress)
- Övrigt (brandmannautrustning, böcker, cyklar, gevär, kameror, kanonkulor, lyktor, lås, milstenar, musikinstrument, pipor, promenadkäppar, sablar, skidor, skyltar, spjut m.m.)

Lindesbergs kulturhistoriska arkivs samlingar

Det kulturhistoriska arkivet finns som tidigare nämnts i Lindesbergs stadsbiblioteks källare. Arkivet samlar in, bevarar och tillgängliggör vår gemensamma historia. Under 2013 började arkivet skanna de äldre bild- och fotosamlingarna för att göra dem tillgängliga digitalt på webben. I arkivets bilddatabas finns fotografier med motiv som t.ex. stadsmiljöer, människor, skolor, sport och mycket mer. Bildsamlingarna omfattar totalt nära 400 000 foton/negativ och vykort och motsvarar ca 150 år av Lindesbergs och Bergslagens historia, från 1860-tal till 2010-tal. I bildsamlingen ingår även några samlingar av glaspåtar. Arkivet har också en del ljudmaterial, bl.a. intervjuer med personer ur skilda yrkeskategorier, samt inspelningar med lokala musiker. I arkivets olika (och numera överfulla) hyllsystem finns ca 700 hyllmeter arkiv och samlingar från drygt 566 arkivbildare. Arkivbildare är alla de företag, bruk, gruvor, gårdar, föreningar och enskilda personer som samlat historiskt material i form av fotografier, brev, räkenskaper, protokoll, kartor och ritningar som nu finns att studera i arkivet. Dessutom har arkivet en stor referenssamling med bl.a. ämnesordnade tidningsklipp och litteratur om Bergslagen, bergshantering och mineralogi. Med hjälp av alla gamla dokument, referenser och bilder, vilka alla utgör viktiga delar av kommunens lokalhistoria, kan vi idag ta del av många vittnesbörder från det förflutna som ger oss nycklar till att förstå händelser och omständigheter som har skapat vår egen samtid.

Arkivbeståndet kan kategorivis presenteras enligt följande:

- Föreningsarkiv – ekonomiska föreningar
- Föreningsarkiv – ideella organisationer (fackliga organisationer, humanitära och sociala organisationer, idrottsorganisationer, kulturella organisationer, nykterhetsorganisationer, politiska organisationer, religiösa organisationer, övriga organisationer)
- Företags- och gårdsarkiv (består huvudsakligen av material från företag inom bergshantering)

- Personarkiv och -samlingar (består av material som har ett allmänintresse, insamlat av privatpersoner)
- Övriga arkiv (består av material från fattigrotar, folkbibliotek, bystämmor, stadsläkare, m.m.)
- Bildarkiv (består av nära 400 000 bilder: diabilder, negativ, fotografier, glasplåtar, vykort)
- Intervjusamlingen (ca 200 ljudinspelningar och utskrifter av intervjuer med personer i skilda yrkeskategorier, verksamma inom kommunen)
- Kartsamlingen (ca 1989 kartor med anknytning till Lindesberg och angränsande kommuner)
- Klippsamlingen (ämnesordnade tidningsklipp från 1974 och framåt)
- Ritningssamlingen (ca 2420 ritningar av anläggningar, byggnader, konstruktioner m.m.)
- Skiv- och musiksamlingen (ca 50-talet skivor och inspelningar med anknytning till kommunen)

Bilddatabasen med de digitaliserade bilderna kan nås via denna länk:

<http://www.lindesberg.se/10/kultur--fritid/lokalhistoria-och-arkiv/bildarkivet.html>

Registret över de förtecknade bestånden nås via den här länken:

<http://www.lindesberg.se/10/kultur--fritid/lokalhistoria-och-arkiv/bestandsregister.html>

Allmänt om kulturarvsverksamhet

Som jag tidigare nämnt har jag valt att lämna begreppet museiverksamhet för begreppet kulturarv, där både museiverksamhet och arkiv ingår som viktiga delar.

Liksom vid all annan verksamhet i en kommun, måste man arbeta strategiskt, planmässigt och koordinerat med kulturarvsverksamhet och med dess bevarande och samlingsförvaltning. Det inbegriper olika möjliga samarbeten över kommun- och organisationsgränser. Det inbegriper hur man gör samlingar, kulturmiljöer, traditioner etc. tillgängliga för målgrupperna på ett användbart, pedagogiskt och inkluderande sätt, som möter kommunens övriga allmänskulturella mål. Det betyder att kulturarvsverksamheten ska vara aktiv och rikta sig till alla, dess uppgift ska vara att främja det demokratiska samhällets utveckling och bidra till etnisk och kulturell mångfald. I fokus ska vara bevarande, kunskapsförmedling, upplevelser och folkbildning. När det gäller samlingsförvaltningen ska den vara genomtänkt och följa allmänna riktlinjer och regler för magasin och arkiv, samt kommunens egna regler vad gäller inriktning av bestånd, gallring och nyförvärv.

I magasinshandboken *Tidens tand*, utgiven av Riksantikvarieämbetet, finns en tabell med överskådliga riktlinjer för museimagasin. Tabellen återfinns i denna utredning som bilaga 4. Trots att handboken har många år på nacken är den fortfarande vägledande för museiverksamhet i Sverige. Handboken, som är slutsåld sedan länge, kan hämtas från denna plats:

<http://kulturarvsdata.se/raa/samla/html/295>

För arkiven finns en särskild arkivlag. Riksarkivet tar fram generella föreskrifter och arbetar med rådgivning till stöd för alla som arbetar med arkiv. Länkar till lagar, regler, föreskrifter och vägledningar finns här: <https://riksarkivet.se/foreskrifter-och-regler>

Den kommunala kulturarvsverksamheten i Lindesberg

Jag föreslår att kommunen åter koncentrerar sina kulturarvsresurser till Lindesbergs tätort. Samlingsförvaltningen av Lindesbergs museums föremålssamling och det kulturhistoriska arkivets samlingar menar jag fortsatt bör finnas vid Tillväxtförvaltningens kulturenhet. Förvaltning och

utveckling av musei- och arkivsamlingarna samt den verksamhet som handlar om kunskaps- och upplevelseförmedling i form av utställningar och annat, ska fortsatt skötas från kulturenheten. Kommuninvånare och besökare ska kunna ta del av såväl utställningar från kommunens egna samlingar som av inlånat material från andra museer, organisationer och enskilda som har intressanta samlingar. De ska både kunna forska efter sin släkt och sin bygds historia i arkivet. Mitt förslag förutsätter ändamålsenliga lokaler, både för föremålssamlingarna och för arkivsamlingarna. Arkivsamlingarna behöver förvaras i anslutning till en forskarsal, precis som nu.

Jag anser att kommunen behöver ett nytt slags folkets hus eller medborgarhus för biblioteks- och kulturarvsverksamheten, som också kan fungera som mötesplats och ett demokratiskt rum för alla åldrar och intressen, dit människor kan komma för att få gemenskap, kunskap och upplevelser. Jag har förstått att det inom kommunen länge funnits tveksamheter till uppbyggnaden av ett nytt stadsmuseum med en egen byggnad för utställningar och annan verksamhet. Även jag är tveksam till det. Främst beror det på att det är oerhört kostsamt och resurskrävande att driva ett museum efter alla konstens regler. Mina omvärldskontakter har visat att man i allt fler kommuner lägger ned sina museer därför att man inte har råd, eller inte tycker att deras samlingar är så unika att de motiverar ett museum.

Så länge som det inte finns ett särskilt folkets hus eller medborgarhus föreslår jag att man tillsvidare samordnar den publika kulturarvsverksamheten i lokaler som också disponeras av stadsbiblioteket. Andra lokaler kan också komma i fråga, men verksamheten ska äga rum i lokaler som har hög säkerhet avseende bemanning, försäkringar, stöld- och brandskydd. Lokalerna ska vara öppna och tillgängliga för allmänheten.

Kulturarvsverksamheten i kommunal regi anser jag också ska vara en tydligare resurs gentemot övriga kulturarvsverksamheter i kommunen, i form av kompetens och rådgivning. Det innefattar även att ingå i olika former av samarbeten kring utställningar och andra publika projekt som kan äga rum i andra verksamheters publika lokaler samt samarbeten med andra kommuners kulturarvsverksamheter. I de lokaler där den kommunala kulturarvsverksamheten i Lindesberg medverkar, med material från de egna samlingarna, är det av vikt att dessa har det skydd som krävs i form av stöldskydd, brandskydd, försäkringsskydd m.m.

Den kommunala kulturarvsverksamheten ska också fungera som en resurs för övriga kommunala verksamheter, som behöver kvalificerad rådgivning med anledning av att de har verksamhet som berör kulturarvet. När det gäller t.ex. i plan- och byggändan, ombyggnader och renovering av byggnader, förändringar i stadsmiljöer när det gäller parker, strandlinjer etc. behövs dock en kulturarvskompetens som går utöver vad en traditionell kulturarvsenhet i en kommun behöver ha för den dagliga verksamheten. Specialister som kan ge kvalificerade råd till stadsplanerarna när det gäller hänsyn till natur- och kulturmiljö, dess bevarande och utveckling (i synnerhet gäller detta all planering som berör riksintressena), måste snarare anlitas hos organisationer med experter som har specialistkunskaper inom byggnadsvård, biologi, miljö, teknik och hantverk. Jag har tagit del av översiktsplaner och detaljplaner för kommunen. Genom egna studier av dessa och vid samtal och kontakter med många olika personer i kommunen, länsstyrelsen och länsmuseet har jag kommit fram till att kommunen gör många bra saker på området, men att man kan bli *mycket* bättre. För att kommunen inte ska fatta beslut som strider mot en hållbar syn på kulturarvet, anser jag att det är viktigt att säkerställa att man har en process där sådana experter

som jag beskrivit ovan kan fungera som remissinstanser för sådana kulturmiljöärenden, redan i det initiala skedet, för att bland annat leva upp till den strategi som regeringen lagt fram i *Strategiskt tillväxtarbete för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning*. I denna strategi förutsätter regeringen att kulturarvet kommer in från början inom alla politikområden. Därmed skapas samsyn och förståelse, så att satsningar får bred förankring och stor genomslagskraft.

Bergslagshistoriskt museum och byggnadsminnet Stripa gruva

Jag föreslår att kommunen bygger upp ett *brett* Bergslagshistoriskt museum i de befintliga lokalerna i Stripa. Ett museum som ska visa upp de olika näringar som sedan långliga tider förknippas med Bergslagen: gruvorna, hyttorna, dagbrotten, järnvägen, skogsbruket, flottningen, etc. Det ska visa dessa näringars historia och utveckling ända fram till modern tid, när många av dessa verksamheter bedrivs i andra länder. Det ska visa arbetarnas villkor och livsmiljöer, både på jobbet, fritiden och hemmet. Det skulle kunna bli ett kommun- och landskapsövergripande museum, ungefär av det slag som man kan tänka sig att personerna som bildade Bergslagernas Fornminnesförening ville lägga grunden till 1907.

Maskinerna runt om på anläggningen, och alla reservdelar som finns i Stripas förråd, är att betrakta som museiföremål och är en del av byggnadsminnet. De samlingar av föremål som Stripaanläggningen redan har, ska kompletteras med relevanta föremål, som ingår i Lindesbergs Museums samlingar. De kan placeras där som lån eller deposition, för den händelse att kommunen inte blir ensam ägare till museiverksamheten vid Stripa. En omfattande fotodokumentation är gjord när det gäller vagnar, maskiner, redskap och annat som tillhör gruvanläggningen, men någon sådan verkar inte vara gjord när det gäller reservdelarna i Stripas förråd. Alla föremål som hör samman med Stripa behöver gås igenom ordentligt och registreras. När det gäller arkivhandlingar som hör samman med gruvverksamheten vid Stripa gruva, finns de sedan 80-talet redan förvarade i det kulturhistoriska arkivet. De är dock inte förtecknade. Andra delar av arkivet från Stripa gruva förvaras på Dalarnas länsarkiv och på Arkivcentrum Örebro län.

Stripaanläggningen ska fortsätta att förvaltas och utvecklas av kommunen som ett levande byggnadsminne, så långt det är möjligt. Nya verksamheter som vill hyra in sig i anläggningens befintliga byggnader ska få göra det, på villkor att man tar hänsyn och vårdar sig om byggnadsminnet. Denna hänsyn gäller även maskiner, vagnar, verktyg och annan utrustning som finns kvar på anläggningen och som utgör en del av byggnadsminnet. Önskvärt är att den kulturinriktade verksamhet som redan har börjat byggas upp på platsen ska fortsätta och förädlas. Besöksverksamheten, liksom den forskningsanknutna verksamheten, behöver komma igång på allvar och utvecklas. En viktig aspekt att beakta är hur verksamheterna som etablerar sig på platsen ska marknadsföra sig. Personligen anser jag att det är viktigt att dessa i sin marknadsföring tydligt markerar sin samhörighet med Stripa gruva.

Cultural Planning

Till det ovanstående kan tilläggas att jag tycker att *Cultural Planning* ska införas som metod för kommunens samhällsplanering och samhällsutveckling. Lindesberg står, i likhet med många andra kommuner såväl i Sverige som i världen, inför stora samhällsutmaningar. Metoden Cultural Planning används för att genom medborgarmedverkan demokratiskt kartlägga en plats kulturella

kvaliteter och samhälleliga utvecklingsmöjligheter. Metoden används på många ställen i världen, och i Sverige har flera kommuner redan börjat med denna metod. I mina undersökningar har framkommit att det även hos Lindesbergs grannkommuner inom KNÖL-samarbetet finns intresse för denna metod. Jag har dock särskilt studerat Tjörns kommuns ambitiösa sätt att arbeta med Cultural Planning. De som har lett arbetet där har samtyckt till att komma till Lindesberg för att berätta om sina erfarenheter, om det skulle finnas ett sådant intresse. Den 8 december 2015 utsågs för övrigt Tjörn till årets kulturkommun 2016, just för sitt sätt att integrera kulturvärden i strategier och planer för samhällsutveckling. På Tjörns hemsida hittar man all dokumentation som rör alla processer.

Kulturmiljöernas roll i samhällsplaneringen

Lindesbergs kommun har stora tillgångar i kultur och natur. Det är något av det första som slår en när man kommer med tåg eller buss från olika landsändar. Det har jag haft anledning att göra många gånger under den tid som jag har rest till kommunen för utredningens skull. Det är fantastiskt vilken mängd riksintressen, byggnadsminnen, kultur- och naturreservat det finns i kommunen. Se hur dessa begrepp definieras i Bilaga 3, Begrepp inom kulturarvet.

Men en annan sak slår en också när man kommer till Lindesberg, och det är att många platser längs vägar och järnbanor ser övergivna och bortglömda ut. I vissa fall råder rent förfall. Det är särskilt sorgligt att se detta förfall vid infarter till vissa orter eller i orternas centrala delar. Även om man anar forna glansdagar under förfallet och inser att man med framgång och inte alltför stora insatser skulle kunna restaurera byggnader och miljöer, blir man nedstämd och avskräckt. Vem vill bo här? Och vem vill etablera sig här som näringsidkare? Finns det någon som bekymrar sig för dessa platser? Visserligen drar en nyväckt fascination genom Sverige och på många andra platser i världen för övergivna platser – men förfallet får inte gå för långt. Särskilt om det sker alldeles i onödan och för att man inte har velat satsa på hållbara värden.

I den senast antagna *Regional översiktlig planering för Region Örebro län* talas om vikten av att skapa balans och hållbara värden, när det gäller att erbjuda medborgarna god livskvalitet, lustfyllda möten och spännande upplevelser. För hela regionens utvecklings skull är det viktigt att det blir attraktivt för fler människor att bosätta sig i andra områden än storstäderna. Det bidrar till en lägre miljöbelastning, fler bosättare på mindre orter ökar underlaget för handel och service, vilket lockar nya näringsidkare, fler nya invånare och fler besökare.

Besöksnäringen är den snabbast växande branschen i världen. Lindesberg har i likhet med många fler kommuner i Bergslagen en stor potential att erbjuda boende och besökare innehållsrika fritidsaktiviteter och upplevelser, inte minst genom kommunens särpräglade natur- och kulturminnen. Något som jag personligen värdesätter mycket, är när kommuner bidrar till att kollektivtrafiken anpassar hållplatser och turtäthet så att man kan nå upplevelserika miljöer utan att behöva ta sig till dem med bil. Det är en betydelsefull liten pusselbit i ett demokratiskt tillgängliggörande av kulturvärden, samtidigt som det bidrar till en hållbar miljö.

Det är viktigt att kommunen har resurser att delta med engagemang och kunskap för alla orter i kommunen, för kultur- och naturmiljön liksom övrig verksamhet som bedrivs inom kommunens gränser och som värnar om kulturvärden – samtidigt som man vill utveckla dem. Jag är helt

övertygad om att man kan komma mycket långt på det här området om man använder sig av metoden *Cultural Planning*.

Information om och kartor över natur- och kulturmiljöerna i Lindesbergs kommun finns i *Lindesbergs kommuns översiktsplan* samt på Riksantikvarieämbetets respektive Länsstyrelsen i Örebro läns webbplatser.

Civilsamhällets roll för kulturarvet och kulturmiljön

Runtom i Lindesbergs kommun görs insatser av människor, som med engagemang och kompetens värnar såväl om sin bygds kultur, kulturmiljö och kulturarv som om bygdens överlevnad. Det sker framförallt helt ideellt men också av regionala organisationer som Läns museet och Länsstyrelsen. En del ideellt drivna verksamheter får olika former av stöd från Länsstyrelsen i Örebro län, Läns museet i Örebro och Örebroregionen. Många får också bidrag från kommunen. Det finns också verksamheter, där kommunen har ett ägande (lokaler, förvaltning etc.).

Alla kan tyvärr inte få bidrag och stöd i form av reda pengar. Så stora resurser finns inte i någon kommun. Men alla kommuner borde ha råd att visa uppskattning på andra sätt, för vad alla dessa ideella krafter bidrar till när det gäller att skapa möten, bjuda på kulturella upplevelser och roliga fritidsaktiviteter för invånare och besökare runt om i kommunen. Lindesbergs kommun är lyckligt lottad som har så många engagerade medborgare.

Men det är faktiskt många av dessa ideellt och hårt arbetande medborgare som talat med mig om att de upplever att vad de gör inte värderas särskilt mycket, och då är det ändå de som står för en stor del av det kulturutbud som finns. Flera har sagt att de upplever att man inte tas riktigt på allvar, att man känner av en attityd som kan betecknas som "det är väl roligt att de håller på" men att deras kompetenser och kunskaper inte anses vara särskilt stora. Dessutom menar många att de ständigt hamnar i totalskugga för den uppskattning som idrott och sport visas. Det är något som även jag inte kunnat undgå att notera i den kommunikation av kommunala kärn- och profilvärden som förmedlas till både invånare och besökare. Den nya *Varumärkesplattformen* för kommunen är inget undantag.

Egentligen är det ganska konstigt att det har blivit så. Inom både idrott och kultur är det passion och ideell verksamhet som är grunden för varför man överhuvudtaget håller på. Det borde inte finnas intressekonflikter. Den framgång som t.ex. Östersunds FK haft de senaste fyra åren skulle de inte haft utan kulturens hjälp. De har hållit på med teater, måleri, bokcirkel och dans. Laget växlar mellan fysträning, fotbollsträning och kulturträning för att de vill växa som grupp och individer. Deras tränare menar att det egentligen är ett demokratiprojekt som ger spelarna fler referensramar och tillgång till fler arenor än fotbollen. Det skänker dem balans i tillvaron och de spelar bättre fotboll.

Många som jag talat med i Lindesbergs kommun älskar både idrott och kultur. Kommunen borde därför inte cementera en intressekonflikt som inte finns hos medborgarna. Kanske borde föreningarna i Lindesberg tillsammans starta en allians, en civilsamhällets allians? Man kanske kan inspireras av föreningen *Ideell kulturallians*? De har inte någon regional representant i Örebro län, men väl i Västmanland och Värmland.

Man kan från kommunens sida inte både anse att det är ideella krafter som ska stå för ett diversifierat kulturutbud i Lindesberg, samtidigt som man egentligen kanske ifrågasätter dessa organisationers professionalism.

Ett sätt att visa uppskattning för vad alla de som värnar om kulturmiljön och kulturarvet gör är, som flera föreningar har framfört till mig, att kommunen i samarbete med expertorganisationer erbjuder gratis eller billiga föreläsningar och utbildningar där man av experter får lära sig hur man t.ex. ska sköta sina arkiv och museiföremål eller hur de kan värna och förvalta kulturmiljöer på ett varsamt och hållbart sätt.

Ett annat sätt, som många har påtalat för mig, är betydligt bättre möjligheter till att få låna och hyra billiga och bra lokaler för den verksamhet man bedriver. Men när jag talar med företrädare för kommunen om lokaler, så får jag veta att det finns massor med sådana lokaler och att de inte förstår vad som är problemet. Kanske problemet är att man inte pratar med varandra, att man från båda håll kanske inte tillräckligt tydligt och konkret tar fram kriterier för lokaler, som ska användas för olika ändamål vid olika tidpunkter under dygnet och veckan.

Jag anser att de allmänna samlingslokalerna i en kommun ska ses som en del av den samlade kulturinfrastrukturen och därmed tydligt lyftas fram och beskrivas i kommunens strategier och planer för kultur och kulturarv. Kommunen bör på ett aktivt sätt över tid säkerställa att Lindesbergs kommuns strategier för kulturarvet tas tillvara på rätt sätt och kommer alla till del.

Övriga museer och kulturarv i Lindesberg – några exempel

Frövifors pappersbruksmuseum

Redan från 1500-talet finns det dokumentation om aktivitet kring Fröviån, då det första järnbruket igångsattes under Gustav Vasas styre. Fram till 1891 producerades stångjärn då bruket övergav järnet för det allt mer lönsamma papperet. Den intakta maskinparken och arbetsmiljön från sekelskiftet gör anläggningen i Frövifors unik, även i ett europeiskt perspektiv. Dessutom belyser museet den industriella pappersframställningens framväxt i Norden, från 1800-talets senare del och framåt i tiden, till den moderna datoriserade processtekniken. Museet ligger sida vid sida med den moderna massa- och kartongfabriken som drivs av BillerudKorsnäs.

Frövifors Pappersbruksmuseum är ett s.k. ekomuseum, dvs. det finns kvar i sin ursprungsmiljö, och industrin har haft stor ekonomisk betydelse för bygden. Frövifors Pappersbruksmuseum grundades 1984 för att bevara de byggnader och maskiner, som från sekelskiftet ända fram till 1980 producerat papper. Museet erbjuder besökarna att utforska en unik och i stort sett orörd arbetsmiljö i maskinhallen, som byggdes 1903–1904. Förutom maskinhallen finns även en rad andra utställningar kring temat brukshistoria och förpackningshistoria. Vid museet finns också ett kulturhistoriskt arkiv, samt bibliotek som är öppet för forskning. Museet har en omfattande verksamhet för barn och unga.

BillerudKorsnäs äger fastigheten och byggnaderna. Museet förvaltas av en stiftelse med följande grundare: Ledarna, BillerudKorsnäs, SPCI, Skogsindustrierna, Metso, Pappers, Pappers avd 43,

Unionen, Örebro läns landsting, Lindesbergs kommun, Frövifors Pappersbruks Musei Vänner och Näsby hembygdsförening.

Löa hytta, såg och kvarn

Löa ligger vid sundet mellan Sörsjön och Norrsjön. Under tidigt 1400-tal startade bönderna i Löa tackjärnsblåsning. Järnproduktionen har varit den ekonomiska basen för människorna här ända fram till hyttans nedläggning 1907. De nödvändiga naturförutsättningarna för driften fanns nära till hands – vattenkraft i Kölsjöån, malm från Blanka och Stråssa gruvor och god tillgång till kolningsved i den omgivande skogen. Hyttan drevs av ett hyttlag, ett kooperativt lag av fria småföretagare. Laget bestod av bergsmän som hade andelar i hytta och masugn. Den som ägde ett bergsmanshemman hade automatiskt del i hyttan. Andelarna stod i proportion till hemmanets skogsinnehav och var direkt kopplade till skyldigheter och rättigheter. Masugnen ägdes och underhölls samfällt. Själva ”tändningen”, påblåsningen, av hyttan gjordes gemensamt, medan smältningen av den egna malmen sköttes enskilt. Hyttan är ett riksintresse och skyddad som byggnadsminne från 1970.

I Löa finns också en såg och en kvarn. Dessutom fanns tidigare ett tegelbruk i byn. Kvarnen byggdes 1853. Trots ombyggnader och moderniseringar är den välbevarad, med intakt maskineri och kvarnkammare med titthål i dörren. Det är inte känt när Löa fick sin första sågbyggnad, men en bysåg fanns åtminstone från 1840. Sågdriften upphörde 1959 och sågbyggnaden är idag restaurerad. Löa hytta har särskilt värde genom att bebyggelsen speglar den långa traditionen av kooperativt ägande. Hyttan, kvarnen och sågen representerar denna bys kollektiva lösningar av gemensamma angelägenheter. Byggnaderna i sig är dessutom goda representanter för de olika byggnadstyper och tidsåldrar de företräder. Unikt för Löa hytta är att hyttlaget aldrig har upplösts, vilket gör det till Sveriges enda kvarvarande hyttlag. Många Löabor är fortfarande delägare i hyttan. Hyttstämman fattar årligen beslut i frågor kring hyttan. Hyttfogden svarar för guidning och annan turistverksamhet som nu bedrivs här. Sågen och kvarnen är riksintressen och skyddade som byggnadsminnen från 2003.

Skolmuseet i Munkhyttan

Munkhyttans skola, som var i bruk mellan åren 1863–1931 har iordningställts som skolmuseum av Linde Fornminnes- och Hembygdsförening. Byggnaden har ett för trakten ovanligt utseende med en smal undervåning och en utbyggd övervåning. Undervåningen består av lärarbostaden med ett rum och kök, och övervåningen upptas av en skolsal. Huset är varsamt renoverat och inrett under överinseende av Örebro länsmuseum. Museets verksamhet riktar sig till såväl barn som vuxna. Museet och samlingarna ägs av Linde Fornminnes- och Hembygdsförening. Fastigheten ägs av Lindesbergs kommun.

Siggebohyttan

Siggebohyttans bergsmansgård, från slutet av 1700-talet, ligger på en höjd mellan Lindesberg och Nora. Det är en storslagen och lite annorlunda bergsmansgård. Mangårdsbyggnaden har en 38 meter lång loftgång, en av de längsta i landet. I ett stråk från Siggebohyttan norrut finns ett flertal gruvfält och gruvhål. Runt sjön Usken har det funnits så många som sju hyttor. En av dessa var

Siggebohyttans hytta med tillhörande by. Hyttan låg ca 200 meter nordväst om bergsmansgården och är skriftligt belagd sedan 1538 men kan vara äldre.

Siggebohyttans bergsmansgård uppfördes i slutet av 1700-talet av den förmögne bergsmannen Anders Olsson. I över 100 år behölls gården inom släkten, men 1901 fanns det ingen som kunde ta över gården och inventarierna såldes på auktion. Örebro läns hembygdsförbund köpte Siggebohyttan 1910 och restaurerade den 1929 för att använda den som hembygdsmuseum. Numera ägs och förvaltas bergsmansgården av Örebro läns museum. En del av inventarierna har återköpts och finns idag i museet. På fastigheten finns en mangårdsbyggnad, som numera inrymmer museum och museibutik, en loftbod, ett stall, en bagarstuga/drängstuga (som idag fungerar som kaffestuga), en loge och en smedja.

Anläggningen ägs och drivs av Örebro läns museum. Siggebohyttan är ett riksintresse och skyddad som byggnadsminne från 1970.

Yxe gamla skola

Skolhuset är ett mycket välbevarat exempel på de många skolor som byggdes efter 1842, det år då alla barn fick rätt att gå i skola. Den slätputsade skolbyggnaden blev färdig 1864. Formspråket är typiskt för tidens arkitektur, där olika historiska stilar blandades på ett medvetet sätt. Skolans fasad präglas av en stram klassicism, medan fönstersnickerierna har gotiskt spetsbågiga former. Yxe skola är även typisk för tidens skolbyggnadsideal. Vid denna tid höll staten som bäst på att ta fram typritningar för folkskolebyggnader. Den första planritningen gavs ut år 1865. Där fanns ingående beskrivningar av allt från hur skolhuset skulle byggas och inredas till skolbyggnadens läge i landskapet och skolgårdens utseende. En skolsal skulle ha högt i tak, ordentlig ventilation och stora fönster.

Den välbevarade skolsalen i Yxe har en fin och påkostad inredning och en öppen takstol med dekorativt utformade trädetaljer. Väggarna var från början vackert dekorationsmålade. Utformningen av skolsalen påminner om en kyrksal och speglar den betydelse man gav folkskolan vid den här tiden. I skolbyggnaden finns även lärarbostaden. Den byggdes enklare och med lägre takhöjd. Skolan är i privat ägo och är skyddad som byggnadsminne från 2011.

Kyrkor, kapell och kyrkogårdar

Lindesbergs kommuns kyrkor, kapell och kyrkogårdar ingår också i kulturarvet. Kyrkobyggnader i sig och deras inredningar är ofta fulla av historia. Kyrkomusiken är ett gemensamt levande kulturarv. Kyrkogårdar och begravningsplatser speglar samhällets syn på död och begravning under flera hundra år, såväl när det gäller kyrkogårdarnas arkitektoniska utformning med kvarter och gångar som gravanordningarnas utformning med gravstenar, inskriptioner, utsmyckningar, planteringar och val av växter. Kyrkorna, kapellen och kyrkogårdarna fungerar som öppna arkiv med botaniskt, arkitektoniskt, religiöst och etnologiskt kulturarv. Samtidigt är kyrkor och kapell inga museer, eftersom de används för gudstjänster, konserter, dop, vigslar, begravningar med mera. Församlingarna bedriver också ett omfattande kulturellt och socialt arbete.

OMVÄRLDSBEVAKNING

Detta avsnitt tar upp de reflektioner och tankar som jag tagit del av vid personliga kontakter med personer som på olika sätt arbetar med kulturarvet i andra delar av landet. Även om jag sedan många år har följt vad som händer på museiområdet, har jag för denna utrednings skull ändå känt behov av att ta personliga kontakter med företrädare för några utvalda kommuner, kulturinstitutioner vid tre regioner, Länsstyrelsen i Örebro län, Svenska ICOM, Riksförbundet Sveriges Museer samt Kulturdepartementet.

Alla dessa omvärldskontakter har visat att man vid allt fler kommuner lägger ned sina museer därför att man inte har råd, man har kommit fram till att samlingarna inte är så unika att det motiverar ett museum, man vill förändra sitt sätt att arbeta med kulturarvet eller man menar att det finns andra museer eller aktörer som kan ta hand om kulturarvsuppgiften på ett bättre sätt än kommunen. Främst beror det på att det är oerhört kostsamt och resurskrävande att driva museer. Det är inte bara utställnings- eller museibygnaden som måste uppfylla många särskilda krav, även magasins- och arkivlokalerna måste göra det. Dessutom krävs personal med en mängd specialistkunskaper och erfarenheter. Om den region kommunerna ingår i har ett länsmuseum, upplever många kommuner att det är rimligt att den institutionen ska ta på sig uppgiften att så balanserat som möjligt spegla hela länets eller regionens kulturhistoria.

Kommuner och regioner

Jag har pratat med de kulturansvariga i Lindesbergs grannkommuner *Nora*, *Hällefors* och *Ljusnarsberg*, som Lindesberg dessutom samarbetar med inom flera områden. Ingen av dessa kommuner har resurser för att driva något stadsmuseum och ingen av dem driver någon kommunal museal kulturarvsverksamhet i egen regi. I Hällefors finns visserligen två femtiotal sinredda rum som kommunen ansvarar för, det enda som är kvar i fastigheten där den nedlagda verksamheten Formens hus tidigare fanns. Kulturchefen i Hällefors hoppas kunna få öppna ett kulturhus i den fastigheten, vilket det egentligen har fattats beslut om, men just nu är ärendet fördröjt. I alla tre kommuner bedrivs det dock föreningsdriven kulturarvsverksamhet i byggnader som antingen ägs av föreningarna själva, kommunen eller av läns museet. I alla tre kommunerna finns riksintressen, byggnadsminnen samt kultur- och naturreservat.

Jag har även besökt Strängnäs och Katrineholm. Båda dessa orter tillhör Sörmlands län och jag gjorde även ett besök hos *Sörmlands Museum*. Läns museet kommer om några år att flytta in i helt nybyggda lokaler, och jag ville göra ett besök där för att ta del av de kravställningar och behovsunderlag som legat till grund för att man bygger ett nytt museum. Förutom att kunna få en samlad förvaltning av museets verksamhet i en och samma fastighet (istället för att vara utspridd på flera adresser), behövde man också mer plats och mer ändamålsenliga lokaler för både utställningar, bibliotek, arkiv, magasin, verkstäder och ateljéer. Men man stannar inte där, utan vill att det nya museet ska bli en mötesplats, där det förutom föreläsnings- och utställningslokaler ska finnas grupp- och forskarrum samt butik och café/restaurang. På Sörmlands Museum är man bekymrad över utvecklingen att kommuner i länet gör sig av med sina museer. Detta är dock inte skälet till att man bygger det nya museet utan det handlar om att äntligen få bättre möjligheter för den verksamhet man redan har ansvar för.

Strängnäs förlorade sitt stadsmuseum på 90-talet, men man behöll sitt magasin. Trots enormt knappa resurser och inte helt optimala lokaler, är magasinet i mina ögon förvånansvärt välskött. Magasinet ligger utanför tätorten, har ungefär 10 000 föremål (varav 8 000 är katalogiserade), är obemannat och endast öppet för gruppbokningar och särskilda tillfällen som annonseras på förhand. I Strängnäs kulturhus *Multeum* finns en lokal som kallas *Strängnäsrummet* som består av två delar, ett utställningsrum och ett rum fullt med böcker och dokument samt en forskarplats. Utställningarna i Strängnäsrummet planeras och genomförs av museiantikvarien, främst med hjälp av föremålen från det egna magasinet, men kan också lånas in från annat håll, t.ex. från Sörmlands Museum. Kulturhuset rymmer, förutom Strängnäsrummet, stadsbiblioteket med en speciellt utformad barnavdelning, personalrum och verkstad. Dessutom finns en sal som används både för konstupställningar och föreläsningar, vilket begränsar vilka slags utställningar man kan arrangera i den salen.

På uppdrag av Strängnäs kommun har Sörmlands Museum genomfört en utredning av hur museiverksamheten skulle kunna utvecklas. Kort kan man sammanfatta att läns museets rekommendationer går ut på att antingen ska kommunen ta hand om sina samlingar bättre (genom att ha en bättre förvaring och bl.a. både gallra och komplettera), skapa ett nytt öppet magasin i anslutning till kulturhuset och eventuellt nytt kommunalt museum. Eller så ska man lägga ned magasinet, gallra hårt och lämna över, det som inte kan användas för pedagogiska ändamål, till läns museet. Förslaget har under året väckt stor och het debatt i lokala medier, eftersom politikerna är oeniga om vad som ska göras. Några vill lägga ned helt, och andra vill att man ska ha verksamheten kvar. Många Strängnäsbor förfäras över nedrustningen av kulturarvet och många har undrat hur man ska kunna göra utställningar utan föremål. Kommunens kulturchef har skrivit en debattartikel, där han uppmanar politikerna att ta ställning till om man vill ha någon kulturarvsverksamhet överhuvudtaget och vilka verksamheter som i så fall ska ingå i den. I skrivande stund är inget beslut fattat.

Katrineholm har också ett kulturhus, som kallas Ängeln. I det samsas stadsbiblioteket, konsthallen, föreläsningssal, café, butik, personalrum samt en medborgarkontorsdel, där man kan få information från kommunen, arbetsförmedlingen, försäkringskassan och pensionsmyndigheten. De tre senast nämnda myndigheterna har bemanning vid särskilda tidpunkter i veckan. I biblioteksdelen av lokalen finns Sörmlandsrummet. Det är möblerat som ett bibliotek i biblioteket med ett stort bord i mitten och runt alla väggarna står bokhyllor fulla med Sörmlandslitteratur. En del litteratur finns i låsta bokskåp och böckerna tas fram på beställning. Det finns ingen plats för lokalhistoriska utställningar. Konsthallsdelen drivs som en professionell konsthall med hög nivå på utställningarna. Även om inte budgeten är stor, vill Katrineholms kulturchef lägga en hög ribba när det gäller konsten i kommunen. Man har valt från kommunens sida att inte prioritera kulturarvet och hänvisar till Sörmlands läns museum och hembygdsföreningarna.

Jag har också varit på besök hos *Länsmuseet i Örebro*. Liksom hos Sörmlands Museum är man bekymrad över att kommuner gör sig av med museer och museisamlingar, men ledningen för läns museet förstår samtidigt problemet med dålig ekonomi, personalbrist och överfulla magasin. Man vill mycket gärna hjälpa till på det sätt man kan med råd och expertis när det gäller olika vägval, och även övertagande av föremål. Men läns museet varnar också för att man inte har möjlighet att ta emot precis allt som inte kommunerna i länet längre vill eller kan ta ansvar för.

Situationen är densamma i *Västra Götalandsregionen*, som är en stor region med 49 kommuner. Kulturarvsutvecklaren, som jag haft kontakt med där, berättar om hur allt fler kommuner gallrar och skalar ned sin museiverksamhet och skapar kulturarvsrum som samsas med andra kommunala verksamheter, ofta biblioteket.

Region Örebro län besökte jag också och fick där träffa kulturstrategen. Från regionens sida efterlyser man fler genomtänkta planer och strategier för kulturen i kommunerna. Det är viktigt att planer och strategier hakar i såväl de regionala strategierna som samverkansfrågorna och målen för det statliga bidraget från Kulturrådet. Det finns mycket utveckling som man kan åstadkomma om man planerar, koordinerar och inte minst samverkar. Regionen har byggt upp en struktur för dialogmöten, samverkansråd och nätverksträffar för att stödja kommunerna med kunskap och idéutbyten.

SKL, Sveriges kommuner och landsting, anser att museer och arkiv är viktiga delar i det som bär upp den kulturella infrastrukturen. Förutom att vara viktiga kulturarenor är de också demokratiska rum för människors möten och livslångt lärande. Även inom SKL ser man trenden med kommuner som stänger sina museer och begränsar eller förändrar sitt sätt att arbeta med kulturarvet. Den tydligaste förändringen är att man inom i de allra flesta kommuner placerar kulturen och kulturarvet under det politikområde som har hand om samhällsbyggnad och tillväxt, precis som det är i Lindesberg. Inom den egna organisationen har SKL också organiserat sig så. SKL gav 2011 ut boken *Att fånga platsens själ. Handbok i Cultural Planning* för att stödja de kommuner som vill använda metoden med att föra in kulturella perspektiv i samhällsplaneringen och fånga det som är unikt för en plats, "platsens själ".

Länsstyrelsen är ju statens myndighet som verkar på det regionala planet och i nära samarbeten med de kommuner som har riksintressen och byggnadsminnen inom sina gränser. Länsstyrelsen känner också av kommunernas besvärliga ekonomi, vilket avspeglar sig i att engagemanget för de natur- och kulturvärden som finns inom respektive kommungräns inte alltid är på den nivå som det kunde vara. Länsstyrelsen har ett stort intresse av att stödja kommunerna med råd och expertis om hur kommunerna långsiktigt och hållbart kan arbeta med dessa värden. När det gäller Stripa gruva har Länsstyrelsen ett nära samarbete med Lindesbergs kommun.

Svenska ICOM

Hos *Svenska ICOM*, den svenska sektionen av UNESCO-organet *International Council of Museums*, ser man också precis samma utveckling som jag redogjort för ovan. På allt fler ställen i Sverige och i världen sker denna förändring, och vägvalen är inte lätta att göra för alla dem som månar om kulturarvet och vet hur viktigt det är för alla människor. Det viktigaste enligt ICOM är att förstå att museiverksamhet inte är liktydigt med ett hus och att det inte finns någon färdig modell som man kan applicera på alla kommuner. I en föränderlig värld måste man tänka i nya banor. Museer av den gamla sorten kan man inte ha på alla ställen.

Några få museer får ta på sig rollen att ha en större uppgift än andra, när det gäller det gemensamma kulturarvet. Men de museerna måste följa ICOMs regler om att ha museiverksamhet som är öppen och tillgänglig för alla, en pedagogisk verksamhet samt en *pågående* katalogiserings- och registreringsverksamhet. Man kan inte ha ett ägande som inte är

dokumenterat, för då har man inte kunskap, och utan kunskap kan man inte ta ansvar, menar ICOM. Museerna måste också gallra, utan gallring kan man inte samtidsdokumentera. En allmän kulturarvssamling kan inte enbart bestå av föremål som är mer än hundra år gamla. Har man en sådan situation, då blir i så fall litteratur, arkiv, bildsamlingar, föreläsningar, kultur- och naturvandringar mer värda än föremålssamlingarna. Att ge rum för människors berättelser är det centrala. En kommuns identitet när det gäller natur och kultur handlar inte bara om vad som har funnits utan också om vad som ska finnas i framtiden.

Det är därför som natur och kultur är så viktiga värden i samhällsutvecklingen och att man måste tänka mer övergripande och i större perspektiv. Hos Svenska ICOM menar man att det är viktigt att varje kommun har en kulturarvsplan som är en del av en allmän kulturplan och som i sin tur ska vara i samklang med den regionala kulturplanen. Kommunerna måste söka sig fram tillsammans med människor och organisationer på respektive ort, som arbetar med kulturarvet, om vilken väg man ska gå. Det är angeläget att kommunen kommunicerar och frågar medborgarna till råds. Att ha medborgardialog om kulturarvet är oerhört viktigt, eftersom kulturarvet är en gemensam angelägenhet och något vi äger tillsammans. Men man måste försöka tänka på nya sätt. Kommunerna kan få nya tuffa utmaningar i framtiden, och om man har diskuterat igenom vad man i grunden vill med kulturarvet tillsammans med medborgarna, då står man rustad för att hitta nya lösningar för både museiverksamhet och tillväxt.

Riksförbundet Sveriges Museer

Den organisation som märker av förändringarna tydligast är Riksförbundet Sveriges Museer, som representerar ca 220 museer i landet. Organisationen arbetar engagerat med frågorna om hur museer och samlingar ska kunna utvecklas och vill stötta sina medlemsorganisationer att försöka tänka i nya banor och tänka kritiskt på sin egen verksamhet och sina egna samlingar. Under 2014 genomförde Riksförbundet Sveriges Museer en serie öppna seminarier under samlingsnamnet *Känn dig som hemma på framtidens museum*. Det är också namnet på det framtidsdokument som är resultatet av arbetet. Dokumentet pekar ut 16 utvecklingsområden.

Som ett särskilt budskap till Lindesberg, ville organisationen framförallt betona ett av dessa områden, och det är samarbetet med skolan. Skolan är den enda institution som når ut i hela samhället. Via skolan kan man i princip nå alla barn och ungdomar och därigenom även deras föräldrar. Det räcker inte med samarbete mellan enskilda museer och skolor, utan det krävs också ett infrastrukturellt samarbete. Sveriges Museer tycker att museerna ska göra anpassningar mot skolplanen, så att skolorna kan avrapportera att de har gått igenom vissa moment. Då blir samarbetet med skolan inte bara som grädde på moset för eleverna. Därför är den pedagogiska kompetensen hos museerna och arkiven central. På samma sätt bör civilsamhällets organisationer samarbeta med skolan, menar Sveriges Museer.

För att utveckla sina samlingar behöver man som regel inte mer magasinsyta än den man redan har. Man ska titta på sina samlingar ur olika perspektiv och representativitet, som t.ex. genus, ålder, funktionshinder. Man måste tänka hållbart och därför måste man gallra och digitalisera. Samtidigt visar flera studier, enligt Sveriges Museer, att tillgängliggörandet av digitalt material på webben föder ett intresse för att få se de verkliga föremålen. Det är inget som slår "the real

thing"! Vilket betyder att man kanske inte bör göra sig av med alla sina föremål. Även Sveriges Museer talar om betydelsen av "platsens själ och tingens magi".

Enligt Sveriges Museer har flera undersökningar gjorts inom EU, vilka visar att svenska museer är bäst i Europa när det gäller besök. En kulturvaneundersökning görs ungefär vart femte år. Den svenska besöksstatistiken redovisade Myndigheten för kulturanalys i december 2015, och den visar att det gjordes närmare 25 miljoner besök på museerna, en siffra som varit stabil de senaste åren. Var tredje besök gjordes vid något av de 26 centralmuseerna. Skansen hade allra flest besök (knappt 1,4 miljoner), Gotlands museum var det mest besökta regionala museet (358 000 besök) och Friluftsmuseet Gamla Linköping populärast bland de kommunala museerna (400 000 besök). Barn och unga utgjorde nästan en fjärdedel av alla besökare. När det gäller finansiering stod bidrag och anslag för i snitt drygt 60 procent, entréintäkter för 11 procent och sponsringsintäkter för 1 procent. 4 av 10 museer hade fri entré för vuxna. Rapporten visar också att mer än hälften av museerna grundats efter 1980.

Museiutredningen och Kulturdepartementet

Jag har varit i kontakt med Kulturdepartementet och ett av de departementsråd som deltog i arbetet med *Ny museipolitik. Museiutredningen 2014/2015. SOU 2015:89*. Det jag bl.a. ville veta var i vilken utsträckning utredningen hade varit i kontakt med kommunala museer, och det visade sig vara väldigt få eftersom uppdraget egentligen enbart gällde de statliga museerna. Men genom att man tittat på museernas historia i Sverige och på hur olika organisationsstrukturer ser ut för museerna, blev det oundvikligt att ändå komma i kontakt med de bekymmer och utmaningar som finns hos alla allmänna museer. Dessutom fick utredningen ett tilläggsdirektiv, som handlade om hur de statliga museerna skulle kunna sprida sina samlingar ut i landet via olika utställningar. Och då infann sig frågan om vilken infrastruktur som finns för att åstadkomma något sådant. Då blev läns museerna och de kommunala museerna ett självklart svar.

Utredningen har också landat i ett förslag om en särskild museilag, som ska gälla för alla allmänna museer och utställningsinstitutioner. I museiutredningen slås fast att rätten och befogenheten att bestämma över utställningar ska ligga på professionen. Museerna och utställningsinstitutionerna ska ha samma fria ställning som övriga kunskapsinstitutioner i samhället och deras ansvar ska vara att förmedla ett reflekterande förhållningssätt till historien och omvärlden. När det gäller samlingsförvaltning menar museiutredningen att där ska ICOMs etiska regler gälla vilket innebär, som jag varit inne på tidigare, att museerna ska ha en aktiv samlingsförvaltning, dvs. en förvaltning där det pågår katalogiserings- och registreringsverksamhet, där man gallrar och förvärvar enligt principer och riktlinjer som ska finnas på alla museer.

REFERENSER

För mitt utredningsarbete har jag tagit del av relevanta protokoll, handlingar, bilder, skrifter och böcker som funnits i Kulturhistoriska arkivet och i övrigt på Kulturrenheten, samt av litteratur och filmer om Lindesberg. Jag har också fått ta del av föremålsregistret och arkivregistret. Dessutom har så gott som alla personer och organisationer som jag har talat med försett mig med material, information och trycksaker som speglar deras egen verksamhet.

Jag har läst mängder med planer och strategier för kultur och kulturarv, både från kommuner och regionala instanser, material som oftast går att ladda ned från webben. Tillsammans med rapporter, avhandlingar och utredningar samt två fulla skrivböcker, där jag fört mina anteckningar från intervjuer och samtal, handlar det om flera tusen sidor text.

Här nedan finns en lista med ett urval skriftliga källor, som jag tror kan vara till nytta för andra. Först följer en förteckning över alla enskilda personer och organisationer som både haft vänligheten och möjligheten att vilja samtala med och ha kontakt med mig. Tack för att ni har orkat svara på alla frågor som jag har haft, tack också för allt ni har velat visa mig och tack för allt som jag har fått veta!

Personer och organisationer

- Lena Adem, kulturstrateg och utredare, Region Örebro län
- Camilla Alexandersson, enhetschef, Forsviks Bruk, Västarvet
- Jesper Almlöf, mark- och exploateringsingenjör, Lindesberg
- Louise M Andersson, kulturhandläggare, Avdelningen för tillväxt och samhällsbyggnad, SKL
- Amelie Boson och Tommy Karlsson, Lillstugan, Lindesberg
- Peter Bring, ordförande i Linde City (tidigare kommunchef och näringslivschef i Lindesberg)
- Gull-Maj Broberg, textillärare och konsthantverkare (har dokumenterat textilsamlingen)
- Anders Brännström, f.d. kulturchef i Lindesberg
- Sven Carlsson, Nätverket Lindekultur
- Martin Edlund, arkeolog, hembygdskonsulent, Örebro läns museum
- Hans S Eriksson, Industrimuseet i Vedevåg (för närvarande nedpackat), Bygdeforskning omkring Wedevåg, m.fl. andra kulturarvsorganisationer i Lindesberg
- Maria Fossen Lundborg, fastighetschef, Lindesberg bostäder AB (LIBO)
- Monica Gustafsson, Utveckling och Processtöd, Västarvet, Västra Götalandsregionen. Monica är också ledamot i Svenska ICOM
- Johan Hagsmo, arkivarie, kommunarkivet, Lindesberg
- Lars Hagström, f.d. museiintendent och chef för Lindesbergs museum
- Christina Harling, planarkitekt, Tjörn
- Lennart Hedberg, f.d. museichef Lindesbergs museum och f.d. utvecklingschef Lindesberg
- Anna Henriksen, kultur- och fritidschef, Hällefors kommun
- Christina Hjorth, Konst & kulturutveckling, Christina är också ordförande för föreningen Cultural Planning Laboratory
- Raoul Hjærtström, Plan och Kultur, Länsstyrelsen i Örebro län
- Pelle Holm, Stripa Gruvpensionat
- Agneta Högländer, arkiv- och biblioteksförståndare, Sörmlands museum
- Merit Israelsson, näringslivschef, Lindesberg
- Jonas Jansson, Plan och Kultur, Länsstyrelsen i Örebro län
- Magnus Jerlström, arkivarie, Kulturenheten, Lindesberg
- Åsa Jönsson Carlsson, VD för Besök Linde
- Elinor Magnérus, intendent och enhetschef, Örebro läns museum
- Ing-Marie Nilsson Tarkkanen, byggnadsantikvarie Örebro läns museum och tjl. museiintendent, Lindesberg museum
- Torsten Nilsson, enhetschef, Flygvapenmuseum (f.d. intendent vid Arbetets museum)

- Sten B Norén, Bygdeforskning omkring Wedevåg
- Anders Nordlund, bildnings- och bibliotekschef (och chef för kulturen), Ljusnarsberg
- Ingrid Nordmark, ordförande för Linde Fornminnes och Hembygdsförening (jag har träffat flera av medlemmarna i föreningen och jag har också träffat modellbyggarna)
- Truls Olin, kulturchef, Katrineholm
- Johnny Olsson, ordförande för Föreningen Industrilandskap i Bergslagen
- Mats Persson, generalsekreterare, Riksförbundet Sveriges Museer
- Lars Skoghäll, utvecklingschef (och chef för kulturen), Nora
- Katja Sinn, antikvarie, Strängnäs
- Malin Sjöberg, kommunstrateg, Lindesberg
- Sara Sporre, kultursekreterare och museipedagog, Kulturenheten, Lindesberg
- John Tarkkanen, Föreningen Industrilandskap i Bergslagen
- Mikael Tideman, museichef, Frövifors Pappersbruksmuseum
- Johan Tranquist, kultur- och fritidschef, Karlsborg (tidigare samma befattning i Lindesberg, tillträder samma befattning i Vingåker i februari 2016)
- Sören Trygg, kyrkoherde, Linde bergslags församling
- Emy Widén, departementsråd, Kulturdepartementet
- Marie Östblom, Bergslagssatsningen Kultur & Turism, Intresseföreningen Bergslaget, Marie är också utställningschef och enhetschef vid Värmlands Museum
- Kristina Öster, kulturchef, Lindesberg

Utöver de personliga kontakterna med ovanstående personer har representanter för nedanstående organisationer besvarat en enkät som jag skickade ut till 81 utvalda organisationer verksamma i Lindesbergs kommun. Enkätformuläret återfinns som bilaga 5.

- Fellingsbro Föreläsningsförening
- Fellingsbro Hembygds- och Fornminnesförening
- Föreningen Industrilandskap i Bergslagen
- Hammarbackens Hembygdsförening
- Linde Fornminnes- och Hembygdsförening
- Linde Trädgårdsförening
- Lindesbergs Filmstudio
- Lindesbergs Konstförening
- Lindesbergs Riksteaterförening
- Löa Hyttelag
- Löa Kultursällskap
- Nyckelby Bygdegårdsförening
- Stiftelsen Frövifors Pappersbruksmuseum
- Stripa Gruvmiljö
- Ullersäters Bygdegårdsförening
- Sommars Byalag
- Vedevågs Industriminnen
- Wedevåg-Kvarnbacka Byalag

Skrifter

Att fånga platsens själ: Handbok i Cultural Planning, Sveriges Kommuner och Landsting, 2011.

Beslut om byggnadsminnesförklaring: Byggnadsminnesförklaring av Stripa gruva [...], Länsstyrelsen Örebro län, Dnr: 432-15039-2003, 2006-12-08.

En aktiv och strategisk översiktsplanering: Sammanfattande redogörelse för Örebro län, 2015, webbdokument, www.landsstyrelsen.se/orebro/, Länsstyrelsen i Örebro län, 2015 (Hämtad: 2015-12-20).

En ny politik för arkitektur, form och design. Betänkande om gestaltad livsmiljö, SOU 2015:88.

En ny svensk kulturvaneundersökning: bakgrund, överväganden och förslag, Promemoria 2015-04-15, webbdokument, kulturanalys.se, Myndigheten för kulturanalys, 2015 (Hämtad: 2015-12-20).

Eriksson S, Linde Stadshus AB, och Tekonen J, J Tekonen Konsult AB, *Lokaleffektivisering, Lindesbergs kommun*, utredning publicerad 2014-05-05.

Fjæstad M (red.), *Magasinshandboken Tidens tand: Förebyggande konservering*, Riksantikvarieämbetet, 1999.

Hjorth C, *Fångad av platsens själ: Cultural Planning Laboratory, ett tre-årigt projekt med elva kommuner i Västra Götaland*, Fyrbodals kommunalförbund, 2014.

Industrilandskap i Bergslagen, nr 1–9, Föreningen Industrilandskap i Bergslagens skriftserie, 2003–2013.

Kulturmiljön som resurs i kommunal utveckling och planering, webbdokument, www.raa.se, Riksantikvarieämbetet, 2008-05-12 (Hämtad: 2015-12-20).

Kulturmiljöns mångfald, Prop. 2012/13:96.

Känn dig som hemma på framtidens museum: Ett framtidsdokument från Riksförbundet Sveriges Museer, webbdokument, www.sverigemuseer.se, 2015-04-15 (Hämtad: 2015-12-20).

Lindesbergs kommuns översiktsplan, antagen av kommunfullmäktige den 17 april 2007.

Museer 2014, Myndigheten för kulturanalys, 2015.

Ny museipolitik: Betänkande av Museiutredningen 2014/15, SOU 2015:89, 2015.

Regional Översiktlig Planering. Rumsligt perspektiv på Utvecklingsstrategi för Örebroregionen, webbdokument, www.regionorebrolan.se (Hämtad: 2015-12-20).

Riksarkivets föreskrifter och allmänna råd om arkivlokaler, Riksarkivets författningssamling, RA-FS 2013:4, 2013.

Riksintressen för kulturmiljövården: Örebro län (T), webbdokument, www.raa.se, 2013-09-11 (Hämtad: 2015-12-20).

Strategiskt tillväxtarbete för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning – en sammanfattning av "Nationell strategisk rapport för Sverige 2012", Skr. 2012/13:154.

Thor C, Lindén A & Lahall J-P, *'I Linde och trakterna däromkring, skrivs det mycket vackert': Litteraturer till Yxe, Lindesberg, Siggebohyttan, Usken, Råsvalen, Storå, Stråssa, Ramsberg, Rockhammar, Frövi och Fellingsbro*, 2009.

Varumärkesplattform för platsen Lindesberg, varumärkesplattformen är framtagen av Lindesbergs kommun, näringslivskontoret och Liljedal Communication AB, 2015, webbdokument, www.lindesberg.se (Hämtad: 2015-12-20).

Ändringar i kulturmiljölagen, Prop. 2015/16:6.

Öhrn E, *Från fabrikörer till storindustri: En blick på Lindesbergs kommuns industrihistoria under 1900-talet*, 1999.

BILAGA 1
Utredningsdirektiv
(2 sidor, källa: Lindesbergs kommun)

Tillväxtförvaltningen

Kristina Öster

0581-81527

kristina.a.oster@lindesberg.se

Tillväxtutskottet

Direktiv till utredare av framtida museiverksamhet

Förslag till beslut

Förvaltningen föreslår utskottet besluta

- att ge förvaltningen i uppdrag att utse utredare som genomför utredning av framtida museiverksamhet enligt de direktiv som anges nedan

Ärendebeskrivning

Under hösten 2014 fattades beslut om att flytta museiföremål och museipersonal från Stripa gruvmiljö till Lindesbergs tätort. Detta aktualiserade frågan om hur museiverksamheten i fortsättningen ska fullgöra sitt uppdrag att samla, vårda och tillgängliggöra kommunens kulturhistoria.

Museifrågan som en plats har diskuterats länge i kommunen. Olika åsikter och förslag på platser kring var ett eventuellt stationärt museum skulle kunna vara placerat har lyfts fram.

I samtida museitänkande är ett stationärt museum en av flera möjligheter för att tillgängliggöra samlingarna. Andra möjligheter rör till exempel digitala visningar eller temporära utställningar.

Museiverksamhet handlar inte endast om att visa upp föremål. Föremål och platser behöver också levandegöras i ett sammanhang genom museipedagogisk verksamhet.

Museiverksamheten i kommunen saknar ett grunduppdrag och syfte främst då det gäller inriktning. I dåvarande Kultur- och fritidsnämndens Viljeinriktning 2013-2016 från januari 2014 finns följande skrivning "Kommunens museer och arkiv ska vara en bro mellan dåtid och nutid. De ska ge information och kunskaper om historiska miljöer, och ska på ett pedagogiskt sätt belysa närområdets utveckling och dess betydelse." Detta är inte tillräckligt som grund varför inledningsvis ytterligare en fråga finns för utredaren.

Utredaren föreslås därför få i uppdrag att:

Klargöra syfte och inriktning för museiverksamheten i Lindesbergs

kommun.

Lämna flera alternativa förslag om möjlig framtida museiverksamhet. Förslagen ska belysa aspekter som uppdrag, verksamhetsområde, inriktning, samlingar, utställningar, målgrupper, tillgänglighet, ekonomi, behov av personell kompetens, samverkansmöjligheter med olika intressenter t ex regionala instanser eller andra kommuner i KNÖL-området samt förhållande till olika museala miljöer i Lindesbergs kommun.

Utredaren ska också lämna viktiga aspekter att tänka på avseende en eventuell lokalisering av ett permanent museum.

Ärendets beredning

Ärendet bereds av Kulturenheten som också utser en styrgrupp.

Förvaltningens ståndpunkt/motivering till beslutet

Med tanke på att det finns olika möjligheter att arbeta kring museiverksamheten anser förvaltningen att utredningen bör bestå i en omfattande genomlysning där vägval presenteras inte minst då det gäller syfte och resurser.

Konsekvenser

Eftersom nuvarande museiintendents tjänstledighet inte ersätts med personal fullt ut bedömer vi att utredarens arbete kan genomföras inom ordinarie budget.

Merit Israelsson
Förvaltningschef

Kristina Öster
Kulturchef

Meddelas för åtgärd:

Förvaltningschefen
Kulturchefen

BILAGA 2
Beslut om utredning
(2 sidor, källa: Lindesbergs kommun)

Tillväxtutskottet

2015-06-02

TU § 86

Dnr. 2015/104

Utredning av museiverksamheten

Beslut

Tillväxtutskottet uppdrar till förvaltningen att utse en utredare som genomför utredningen av framtida museiverksamhet, enligt direktivet från kulturchefen, daterat den 20 maj 2015.

Återrapportering ska ske till utskottet senast i december 2015.

Ärendebeskrivning

Under hösten 2014 fattades beslut om att flytta museiföremål och museipersonal från Stripa gruvmiljö till Lindesbergs tätort. Detta uppdaterade frågan om hur museiverksamheten i fortsättningen ska fullgöra sitt uppdrag att samla, vårda och tillgängliggöra kommunens kulturhistoria.

Museifrågan som en plats har diskuterats länge i kommunen. Olika åsikter och förslag på platser kring var ett eventuellt stationärt museum skulle kunna vara placerat har lyfts fram.

Museiverksamhet handlar inte heller endast om att visa upp föremål. Föremål och platser behöver också levandegöras i ett sammanhang genom museipedagogisk verksamhet.

Kulturchef Kristina Öster, föreslår i en tjänsteskrivelse daterad den 3 mars 2015 att tillväxtutskottet ska besluta att:

- En museiutredning utförs under 2015
- Uppdraget att göra utredningen ges till extern part.
- Uppdraget till den externa parten formuleras av förvaltningschef och kulturchef.

Tillväxtutskottet beslutade den 10 mars 2015 att återremittera ärendet till förvaltningen för att de ska återkomma med kostnadsförslag på utredningen samt förslag till uppdragets direktiv. Återrapportering ska ske till utskottets sammanträde i maj 2015.

Kulturchef Kristina Öster inkom den 25 maj 2015 med en tjänsteskrivelse med direktiv till utredare av den framtida museiverksamheten.

Utredaren föreslås få i uppdrag att:

- Klargöra syfte och inriktning för museiverksamheten i Lindesbergs kommun

Justerande

Utdragsbestyrkande

Tillväxtutskottet

2015-06-02

- Lämna flera alternativa förslag om möjlig framtida museiverksamhet
- Förslagen ska belysa aspekter som uppdrag, verksamhetsområde, inriktningar, samlingar, utställningar, målgrupper, tillgänglighet, ekonomi, behov av personell kompetens, samverkansmöjligheter med olika intressenter, te x regionala instanser eller andra kommuner i KNÖL-området samt förhållande till olika museala miljöer i Lindesbergs kommun
- Lämna viktiga aspekter att tänka på avseende en eventuell lokalisering av ett permanent museum

Ledamöternas förslag till beslut

Ordförande Irja Gustavsson (S) föreslår att tillväxtutskottet ska uppdra till förvaltningen att utse en utredare som genomför utredningen av framtida museiverksamhet, enligt direktivet från kulturchefen, daterat den 20 maj 2015.

Återrapportering ska ske till utskottet senast i december 2015.

Meddelas för åtgärd:
Tillväxtförvaltningen
Kulturchefen

Justerande

Utdragsbestyrkande

BILAGA 3
Uppslagsord om kulturarvet
(4 sidor)

UPPSLAGSORD INOM KULTURARVET

Det finns många begrepp inom kulturarvet som inte alltid är så lätta att förstå för en oinvigd. Jag hoppas att denna lista ska kunna vara till hjälp. Jag har ställt samman information om begreppen och om exemplen som jag har fått från Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Lantmäteriet, Länsstyrelsen i Örebro län, Länsmuseet i Örebro och ICOM, International Council of Museums.

Arkiv

Det som samlas i ett arkiv är handlingar, kontrakt, köpebrev, avtal, protokoll, medlemsförteckningar, medlemstidningar, korrespondens, löpande räkenskaper, fotografier, filmer, ljud- och musikupptagningar, ritningar, kartor, tidningsklipp, dokumentation. Materialet kommer t.ex. från myndigheter, industrier, företagare, gårdar, enskilda personer. Olika objektstyper kräver olika hantering och skilda förvaringsmiljöer.

Arkivbildare

Arkivbildare är alla myndigheter, företag, bruk, gruvor, gårdar, föreningar, enskilda personer m.fl. som samlat historiskt material i form av fotografier, brev, räkenskaper, protokoll, kartor, ritningar m.m.

Byggnadsminne

Länsstyrelsen kan besluta att kulturhistoriskt värdefulla miljöer ska skyddas som byggnadsminnen enligt kulturmiljölagen (SFS1988.950). Det kan vara en värdefull byggnad, bebyggelsemiljö, broar, industrianläggningar, kyrkomiljöer, parker, trädgårdar m.m. Byggnader kan även skyddas enligt plan- och bygglagen, vilket är en uppgift för kommunerna.

Över 2 400 anläggningar och miljöer i Sverige är skyddade som byggnadsminnen. Byggnadsminnena har stor spännvidd i tid och rum från medeltida borgar till modern bebyggelse från 1900-talet. Syftet med byggnadsminnen är att bevara spår av historien som har stor betydelse för förståelsen av dagens och morgondagens samhälle och att garantera människors rätt till en viktig del av kulturarvet. För att reglera hur det kulturhistoriska värdet ska tas tillvara fastställs skyddsbestämmelser för varje byggnadsminne. Det finns två typer av byggnadsminnen – byggnadsminnen enligt kulturmiljölagen (enskilda) och statliga byggnadsminnen. I Örebro län finns 60 sådana enskilda byggnadsminnen, fem finns i Lindesberg: Gamla Sundsbron i Lindesberg, Löa hytta, såg och kvarn, Siggebohyttans bergsmansgård, Stripa gruva, Yxe gamla skola. Se mer på Länsstyrelsens hemsida om dem.

De statliga byggnadsminnena ägs av staten och förmedlar viktiga delar av Sveriges och den statliga förvaltningens historia. Det finns ungefär 260 statliga byggnadsminnen i form av exempelvis kungliga slott, regerings- och domstolsbyggnader, försvarsanläggningar, broar, fyror och järnvägsmiljöer. Det är regeringen som beslutar om en statlig byggnad eller anläggning ska bli statligt byggnadsminne. Riksantikvarieämbetet lämnar, efter samråd med de statliga förvaltarna, förslag på nya statliga byggnadsminnen och ansvarar för tillsynen över dem.

Ekomuseum

Ett äldre begrepp för ekomuseum är friluftsmuseum där man bevarat och återställt byggnader på sin ursprungliga plats för att visa på sambanden mellan landskap och äldre samhällens arbetsliv och arbetsmiljö. Men friluftsmuseer kallas även de museer där man samlat byggnader och miljöer som inte ursprungligen funnits på den platsen. Därför behövs begreppet ekomuseum för att skilja dessa två museityper åt. Ett ekomuseum har ingen egentlig museibygnad och inga samlingar av föremål, förutom de föremål som förekommer i den ursprungliga miljön. Stora sammanhängande områden med stora natur- och kulturvärden med gemensam historia kan kallas ekomuseum. En helt bevarad industri- och kulturhistorisk miljö (som till exempel Stripa gruva och Frövifors pappersbruksmuseum) är ett ekomuseum. Även hela bondbyar kan vara det. Tonvikten ligger på natur- och kulturvärden. Ekomuseet visar upp olika sidor av kulturmiljön och dess historia: landskapet, dess naturresurser och hur människor bott levt och verkat där. Förleden i ordet "eko" som i ekologi och ekonomi kommer från grekiskans "oikos" som betyder hushåll. Ekomuseum som begrepp inom museivärlden introducerades 1971 av ICOM, International Council of Museums. Inom ICOM har man också laborerat med termen "site museum" men "ecomuseum" är den term som används allra mest.

Kulturarv

I begreppet kulturarv ryms alla materiella och immateriella uttryck för mänsklig påverkan och mänskligt skapande över tid. Det finns alltså en historisk parameter i kulturarvet, men det är inte alltid långa tidshorisonter utan de kan ligga nära samtiden.

Konkret handlar det t.ex. om efterlämnade materiella och immateriella uttryck av olika slag, fotografier, ljudinspelningar, föremål, ritningar, miljöer (från stad, trädgård, land, vatten, skog, industri, etc.), byggnader (bostäder, skolor, affärslokaler, industrifastigheter, kyrkor, etc.), vagnar, bilar, redskap, konstruktioner, fornlämningar, traditioner, hantverk, namnskick, kunskaper, m.m.

Oavsett om det skrivs i obestämd eller bestämd form – kulturarv eller kulturarvet – innefattar det en mångfald av kulturarv. Ibland kan begreppet preciseras för att belysa särskilda delar av samhällsutvecklingen, till exempel det biologiska kulturarvet, det industriella kulturarvet eller modernismens kulturarv.

Kulturmiljö

Kulturmiljö är hela den av människor påverkade miljön, det vill säga den miljö som på olika sätt och i varierande grad har präglats av vad olika mänskliga verksamheter och aktiviteter har gjort med miljön. En kulturmiljö kan preciseras och avgränsas till att omfatta en enskild anläggning eller lämning, ett mindre eller större landskapsavsnitt, en bygd eller en region. Det kan röra sig om intensivt utnyttjade stads- eller industriområden såväl som extensivt påverkade skogs- eller fjälllandskap. Kulturmiljön omfattar inte bara landskapets fysiska innehåll utan även immateriella företeelser som ortnamn eller sägner som är knutna till en plats eller ett område. Kulturmiljön är en del av kulturarvet.

Kulturresevat

Skyddsinstrumentet kulturresevat infördes med miljöbalken 1999. Avsikten är att möjliggöra vård och bevarande av värdefulla kulturpräglade landskap. Ett kulturresevat kan vara allt från ett karaktäristiskt jordbruksområde till en kulturhistoriskt intressant industrimiljö – områden som på

olika sätt präglas av äldre tiders markanvändning och resursutnyttjande. Kulturresevatena är sammansatta landskap där marker, byggnader, anläggningar, spår och lämningar tillsammans utgör värdefulla kulturhistoriska helhetsmiljöer. I ett kulturresevat kan hela området kulturmiljö- och naturvärde skyddas och vårdas. Därmed omfattas byggnader, anläggningar, lämningar och marker, men även de värden som består av verksamheter, kunskaper och traditioner.

I beslutet om kulturresevat bestäms syftet med skyddet och vilka föreskrifter som ska gälla i resevatet. Varje beslut innehåller också en skötselplan som beskriver målen för bevarandearbetet samt vilka åtgärder som måste genomföras för att målen ska nås. Skötselplanen kan även innehålla mål för resevatets utveckling, verksamheter och publikevenemang. Målen följs upp och utvärderas regelbundet. Se mer om detta på Länsstyrelsens hemsida.

Museiföremål

För att ett föremål ska få bli en del i en museisamling krävs att föremålet är unikt eller kulturhistoriskt intressant och spegla en viss verksamhet eller företeelse. Det kan t.ex. vara föremål som kommer från jordbruk, industrier, affärsverksamheter, bostäder, skolor, sjukhus, fängelser m.m. Det kan vara polletter till olika typer av automater, frimärken med industrihistoriskt motiv – det vill säga alltifrån knappnålar, optiska instrument, husgeråd och kläder till byggnader, lokomotiv, flygplan, bilar och ångmaskiner. Olika objektstyper kräver olika hantering och skilda förvaringsmiljöer.

Museum

International Council of Museums, ICOM:s, definition av vad ett museum är den definition som de flesta ansluter sig till fortfarande. Den lyder: "Ett museum är en permanent institution utan vinstintresse som tjänar samhället och dess utveckling, som är öppen för allmänheten, som förvärvar, bevarar, undersöker, förmedlar och ställer ut – i studiesyfte, för utbildning och förnöjelse – materiella och immateriella vittnesbörder om människan och hennes omvärld." Det finns ingen officiell siffra på hur många institutioner i Sverige som är museer eller som själva betraktar sig som museer.

I 2014 års officiella museistatistik från Myndigheten för Kulturanalys ingår endast 261 museer. Dessa museer uppfyller ICOM:s definition av vad ett museum är och sysselsätter minst en årsarbetskraft. I den officiella statistiken tas i den senaste rapporten även upp att det finns ca 1 300 arbetslivsmuseer. Dessa är ofta ideellt och säsongsmässigt drivna, och de flesta har inte ens en årsarbetskraft. Det är inte heller lätt att i formell mening avgränsa vad som bör räknas som ett museum. Kulturanalys arbetar med att utveckla en metod för att kunna räkna alla museer.

Riksförbundet Sveriges Museers definition är att det ska vara en institution med 1) ordet museum i namnet, som 2) har en samling, som 3) har kompetens och som 4) är öppet och tillgängligt kontinuerligt (även säsong räknas). Alla kriterier behöver inte vara uppfyllda. När det gäller samlingar har t.ex. Arbetets museum inga samlingar men är ett museum ändå. När det gäller kompetens, handlar det om kunskaper i första hand och inte om utbildning. MC Collection i Sollentuna har inte utbildad museipersonal men de som driver verksamheten har mycket stor kunskap om allt som har med motorcyklar att göra.

Naturresevat och nationalparker

Det finns flera sätt att skydda natur. Naturresevat är det vanligaste sättet, medan nationalpark är den starkaste formen av skydd. I Örebro län finns i dag drygt 230 naturresevat och två nationalparker som representerar länets skiftande natur, från djupa naturskogar och vida myrar till sötvattensskärgård och kalkrika ängar. Ungefär 200 av resevaten förvaltas av länsstyrelsen och resten förvaltas av länets kommuner.

Lindesbergs kommun har 26 naturresevat; Råsvalen, Lejakärret, Grönbo, Tempelbacken (K), Helgedomen, Gränseskogen, Valsjöheden, Liaskogen, Norrbyhammar, Kindla, Munkhyttan (K), Liljekonvaljholmen, Näset (K), Krontallen, Balsta, Lilla Korslången, Knattorpsmossen, Långa tjärnarna, Spångabäcken, Getapulien, Gäddtjärn, Hällbomossen, Hökaberget, Valsjöheden, Notkojudden (K) och Garpbäcken. (K) betyder att kommunen förvaltar. Se mer på Länsstyrelsens hemsida.

Riksintresse

I Sverige finns ca 1 700 områden som är av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. miljöbalken. De är mycket varierande till såväl till storlek som kulturhistoriskt innehåll. De kan omfatta allt från små bebyggelsemiljöer som speglar en speciell historisk epok till vidsträckta landskapsavsnitt som präglats av en lång tids utveckling. Dessa riksintresseområden ska avspegla landets historia och utgörs bland annat av jordbruksbyar, stadskärnor, arbetarbostäder, 1900-talets förorter, gruvor, förhistoriska gravfält och moderna kyrkor. Hanteringen av riksintressen är en angelägenhet för både stat och kommun.

Ansvarsfördelningen mellan de olika myndigheterna framgår av förordningen om hushållning med mark och vattenområden (SFS 1998:896). Enligt förordningen är det Riksantikvarieämbetet som bedömer om ett område är av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. miljöbalken. Områden av riksintresse pekas ut i en process där såväl statliga centrala myndigheter som länsstyrelser och kommuner är delaktiga. De utpekade riksintressena ska hanteras i kommunernas översiktsplanering, och i det arbetet är det länsstyrelsen som företräder de statliga intressena i dialog med kommunen.

Riksintressen inom Lindesberg: Bondebyn-Järle-Yxe, Fellingsbro, Hinseberg, Lindesberg, Röda jorden och Siggebohyttan. Se mer på Länsstyrelsens hemsida.

Riksdagen har angivit vissa områden av riksintressen direkt i lagen enligt miljöbalkens 4 kap., ett antal större områden vilka i sin helhet är av riksintresse med hänsyn till deras natur- och kulturvården. De gäller främst större kust-, skärgårds- och fjällområden samt älvar. Ett sådant är området Malingsbo-Kloten som ligger mellan Storå, Kopparberg, Smedjebacken och Skinnskatteberg.

Samlingsförvaltning

Begreppet samlingsförvaltning innefattar allt arbete med att sköta och vårda de fysiska objekten samt att hantera den information som skapas kring dem. Alla aktiviteter som är relaterade till ett objekt i en samling är beroende av pålitlig information, att man vet vad man har, att objekten är i gott skick och att man kan hitta och använda det man söker. Har man kontroll över sina samlingar genom god samlingsförvaltning kan dessa också utvecklas och tillgängliggöras för nutida och framtida generationer.

BILAGA 4
Riktlinjer för museimagasin
(1 sida, källa: Riksantikvarieämbetet)

Riktlinjer för museimagasin

	Material- och samlingskategorier	Temperatur min. max.	Luftfuktighet min. max.	Norm RF	Luftfilter	Krav	Högsta ljus
Allmänt magasin	Möbler, papper, textil, glas, keramik, läder, ben/horn, konst på duk, konst på papper, vapen m.m.	5°C 18°C	40 %-60 %	50 %	Minst EU 7 ev. gasfilter	Långsam variation över året, avfuktare/befuktare, luftigt, dammfritt	Mörkt, vid hantering glödljus 150 lux
Lågupp- värt magasin	Vagnar, jordbruksredskap, bilar, slädar, byggnadssten, tegel, båtar, maskinelement	0°C	40 %-60 %	50 %	Skadedjurs- nät, luftig placering	Trögt hus, avfuktare, dammfritt, acklimatisering	Mörkt, vid hantering glödljus 150 lux
Stabilt magasin	Nedbrutet organiskt material, musikinstrument, pergament, medeltida polykromt trä, känsligt måleri, fänerade möbler m.m.	5°C 18°C	45 %-55 %	50 %	Minst EU 7 ev. gasfilter	Mycket stabil RF över året, befuktare, avfuktare, dammfritt, acklimatisering	Mörkt, vid hantering glödljus 150 lux
Kylt magasin 1	Pålskinn (50 %-55 % RF), fjäder, piaster, elektronik, fotomaterial, ljudband m.m.	5°C 10°C	30 %-40 %	35 %	Minst EU 7 ev. gasfilter	Avfuktare, klimatsluss, eget skåp/utsug för nitratfilm, dammfritt	Mörkt, vid hantering glödljus 150 lux
Kylt magasin 2	Färgnegativ, färgkopior, diapositiv	0°C 4°C	30 %-40 %	35 %	Minst EU 7 ev. gasfilter	Avfuktare, klimatsluss, dammfritt	Mörkt, vid hantering glödljus 150 lux
Torr magasin	Arkeologiska metaller, historiska metallföremål, mynt	13°C 18°C	10 %-20 %	18 %	Minst EU 7 helst gasfilter	Avfuktare, dammfritt, hyllor av stål eller barträ	Ej känsligt för ljus

BILAGA 5
Enkätformulär
(3 sidor)

Svaren kommer att behandlas konfidentiellt. De utgör en viktig del av mitt arbetsmaterial i utredningen. Varje individuellt svar kommer inte att redovisas publikt. Om någon fråga inte är tillämplig för verksamheten markera i så fall bara ett streck och gå vidare.

Svaren kan lämnas till mig på dessa 2 sätt och senast den 18 december:

- telefon: 070-142 15 70
- e-post: ana.duran@lindesberg.se; ana.duran.byggnadskultur@gmail.com

Tankar och funderingar om den egna verksamheten, och visavi eventuell utställnings- eller museal verksamhet i Lindesberg

FRÅGA	SVAR
Organisationens/verksamhetens namn.	
Beskriv syftet med den verksamhet som bedrivs och till vilka målgrupper den riktar sig.	
Lindesbergs kommun har pekat ut verksamhet som riktar sig mot barn och unga som prioriterat verksamhetsområde. Prioriterar även ni/du detta område? Vilken verksamhet bedriver ni/du i så fall?	
Om ni/du i dagsläget inte bedriver verksamhet mot barn och unga, skulle ni vilja ha det? I så fall med vilken inriktning? Och vad hindrar er från att göra det idag?	
Hur ser de ekonomiska förutsättningarna rent allmänt ut för verksamheten?	
Vem är huvudman/ägare för verksamheten?	
Hur länge har ni/du bedrivit er verksamhet?	
Vilken bakgrund och kompetens har de personer som bedriver verksamheten?	

Har ni/du möjlighet att ha några anställda?	
Har verksamheten tillgång till egna lokaler för sina aktiviteter?	
Har verksamheten tillgång till hyrda lokaler för sina aktiviteter?	
Hur ser er/din lokalsituation ut i övrigt dag? Är lokalerna tillräckliga? Vad saknas?	
Hur ställer ni er till en möjlig samlokalisering av lokaler med andra kulturverksamheter? Vilka skulle det vara i så fall?	
Vilka arrangemang och aktiviteter bedrivs inom verksamheten?	
Samarbetar ni med andra organisationer? Vilka i så fall och om vad? Och hur ofta?	
Finns det samarbeten som ni/du inte har idag men som ni/du skulle vilja ha?	
Har verksamheten samarbetat tidigare med Lindesbergs Museum? Beskriv gärna hur och om vad. Om inget samarbete har funnits beskriv gärna varför.	
Har verksamheten samarbetat tidigare med Lindesbergs Kulturhistoriska arkiv? Beskriv gärna hur och om vad. Om inget samarbete har funnits beskriv gärna varför.	
Äger verksamheten några föremålssamlingar av museal och kulturhistorisk karaktär? Beskriv samlingarna. Beskriv hur och var dessa föremål förvaras. Finns klimatanläggning, översvännings- och brandskydd?	

<p><i>(Vad är ett musealt föremål?:</i> Det kan vara föremål som är unika eller kulturhistoriskt intressant och som speglar jordbruk, industri, affärsverksamhet, bostäder, fängelser med mera. Det kan t.ex. vara polletter till olika typer av automater, frimärken med industrihistoriskt motiv. Det vill säga alltifrån knappnålar, optiska instrument, husgeråd och kläder till byggnader, lokomotiv, flygplan, bilar och ångmaskiner.)</p>	
<p>Äger verksamheten några arkivsamlingar av kulturhistorisk karaktär? Hur och var förvaras dessa arkivsamlingar? Finns klimatanläggning, översvämnings- och brandskydd?</p> <p><i>(Till arkivsamlingar räknas: handlingar, protokoll, medlemsförteckningar, medlemstidningar, korrespondens, räkenskaper, fotografier, filmer, ljud- och musikupptagningar, tidningsklipp, dokumentation, annat arkivmaterial från t.ex. gårdar, industrier och enskilda personer).</i></p>	
<p>Har någon del eller möjligen flera delar av samlingarna digitaliserats? Om så är fallet, hur går denna digitalisering till och hur finansieras den? Om så ej är fallet, finns det planer om digitalisering?</p>	
<p>Har verksamheten någon försäljning av produkter i egen produktion?</p>	
<p>Har ni/du några egna tankar och önskemål om hur ni/du själva skulle vilja ha det, om ni/du fick önska helt fritt.</p>	
<p>Hur ser ni/du på framtiden för din verksamhet utifrån den situation som råder idag?</p>	
<p>Vill ni/du berätta om något annat som jag inte har frågat om men som känns angeläget att få framföra?</p>	